

В. О. Науменко, І. Г. Сухопара

Перші кроки ЧИТАНКА

НОВА
програма
початкової
школи

1

клас

Літера
Видавництво

В. О. Науменко, І. Г. Сухопара

Перші кроки ЧИТАНКА

1 клас

КНИЖКА ДЛЯ ПОЗАКЛАСНОГО ЧИТАННЯ

За автентичність текстів відповідають автори читанки

Умовні позначення:

— інформація;

— запитання і завдання до твору.

Науменко В. О.

Перші кроки : кн. для позакл. читання в 1 кл. /
В. О. Науменко, І. Г. Сухопара. — К. : Літера ЛТД,
2013. — 160 с. : іл.

ISBN 978-966-178-329-3

ББК 81.2УКР-93

© В. О. Науменко,
І. Г. Сухопара, 2013
«Літера ЛТД», 2013

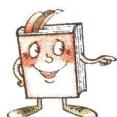
SBN 978-966-178-329-3

Вітаємо тебе, друже!

Ми познайомимо тебе з книжкою.
Вона мудра і може розповісти про все на світі тому, хто любить читати. Вона може бути веселою, сумною, жартівливою, доброю. Може бути великою і зовсім маленькою, худенькою і дуже товстою, з яскравими малюнками і зовсім без них. Вона вміє говорити різними мовами. Її створюють багато розумних, працьовитих, добрих людей. Усі вони — її друзі. Книжка дружить з маленькими хлопчиками та дівчатками, їхніми татами і мамами, старенськими бабусями та дідусями.

А ти хочеш бути її другом? Тоді товаришуй з нею, і вона розкаже тобі про чудовий, такий різноманітний навколошній світ і твоє місце в ньому.

Автори

ХТО ТИ?

Як тебе звати? Чи знаєш ти, що означає твоє ім'я? Якщо ні, розпитай своїх батьків.

«Перші кроки» – ім'я книжки, яку ти тримаєш в руках, її назва. Назва книжки зазначається на обкладинці.

Володимир Коломієць

КРОКОДИЛІВ УРОК За індійською казкою

– Приготуйте, діти, пера,
як я звусь, пишіть тепера.

Грачок пером водив:
«Кра-кодил»,
а гусачок змінив:
«Кря-кодил»,
у жабенятка перший склад:
«Ква-кодил»,
в пороссятка інший лад:
«Хрю-кодил».

❓ Пофантазуй, як би записали твоє ім'я ці та інші звірятка.

Скільки тобі років?

А мій рік народження зазначається на першій сторінці внизу. Так можна дізнатись, скільки мені років.

Яка найстаріша книжка у твоїй бібліотеці? Скільки їй років? Яка її назва та хто автор?

Микола Трублайні
Про дівчинку Наташочку
та сріблясту рибку

Павло Тичина
Олександр Олесь

Хто твої батьки? Як їх звати? Чим вони займаються? Які вони? Мої батьки – це автори, письменники, ті, хто придумав, написав, створив мене. Їх ім'я та прізвище вказують на обкладинці. У книжки може бути один автор або кілька. Над великими, дуже мудрими книжками працює колектив авторів.

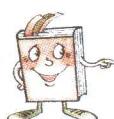
Намагайся, коли читаєш книжку, запам'ятовувати її автора та назву.

Леонід Глібов

Бачити —
    не бачить,
чuti — не чує.
Мовчки говорить,
дуже мудрує.
Часом захоче —
правди навчає,
іноді збреше,
всіх звеселяє.
Люба розмова, —
будемо, діти,

з нею довіку
жити-джужити.
Хто ж то такая
в світі щаслива,
мудра, правдива
і жартівлива?
Як не вгадали,
стану в пригоді:
річ коротенька —
КНИЖКА,
    та й годі.

❓ Якою змальовує Леонід Глібов книжку? Чи погоджуєшся ти з ним?
А які слова ти можеш додати?

З обкладинки починається кожна книжка. На обкладинці, як ти вже знаєш, зазначають називу книжки. А також пишуть ім'я автора.

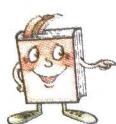
Обкладинку створюють художники. Вона може бути яскравою, веселою або сумною.

За малюнками на обкладинці можна здогадатися, про що розкаже нам книжка.

❓ Спробуй впізнати за малюнками відомі тобі казки.

? Пригадай свою улюблену казку.
Якби ти був художником, який би малюнок
намалював на її обкладинці?

Мій рідний край там, де мене написав **автор, письменник**. Я буваю українською, російською, англійською, німецькою та іншою. А подорожувати можу по всьому світу.

«Перші кроки» – кияночка. Її надрукували в місті Києві, столиці України. На книжках завжди зазначають, звідки вони. Це вказують на першій сторінці внизу.

А ти? Де ти народився і живеш?

Анатолій Камінчук

Я з Києва, де жив прадавній Кий,
Хорив і Щек, а ще сестриця Либідь.
Де Дніпр-Славута плине, наче лебідь.
Я з Києва, а Київ завше мій.

? Як називається твій рідний край, Батьківщина? Що для тебе означає твоя Батьківщина? Якої ти національності?

Іван Малкович

МАЛЕНЬКОМУ КОЗАКОВІ

Понад Дніпро гуде метро –
і рибоњці не спиться,
і журиться старий Дніпро,
і сон Дніпрові сниться:
що є у водах дивна січ,
де рибки з окунцями
видзвонюють як день, як ніч
дзвінкими шабельками.

ТИ – ХЛОПЧИК. ТИ – ДІВЧИНКА

Анатолій Костецький

КОСИЧКИ

«Косички у дівчаток –
щоб смикати за них!» –
так думав я спочатку,
а виявилось – ні.
Вони ростуть для того,
щоб заплітатись довго
та банти в них носити,
великі і красиві,
щоб хтось про них сказав:
– Ах-ах, яка краса!..
А от мені косичок
не треба. Я – хлопчак.
А що я теж красивий –
то це помітно й так!

❓ Чим пишається хлопчик? Яку людину називають красивою?

- Не одяга красить людину, а добре діла.

Микола Стеценко

ЧИ СВІТЯТЬСЯ ВУХА

Найгірше для Івасика – каша. А мама, як навмисне, варить її щоранку. То манну, то

рисову, то гречану. І все ж хлопчик легко справляється зі своєю порцією, бо має дружка Шарика. Песик завжди виручає його. Тільки мама вийде кудись із кімнати — Іvasик тарілку під стіл, де вже сидить Шарик. Собака швиденько з'їсть кашу, ще й тарілку вилиже до самісінського півника. Повернеться мама — похвалить сина, по голівці погладить.

А цього ранку Шарик тільки-но встиг проковтнути кашу, як до кімнати увійшла мама. Сидіти б Шаріку під столом, не показуватись їй на очі. Так ні! Виліз з-під столу і почав облизуватися, з вдячністю поглядаючи на Іvasика.

— Так ось воно що! Собаку кашею годуєш, а у самого вуха світяться.

— Як це світяться? — не повірив хлопчик і аж помащав своє вухо.

— Подивись, на кого ти схожий! — підвела його мама до дзеркала. — А ще моряком хочеш стати.

Із дзеркала на Івасика дивився худорлявий хлопчик з великими прозорими вухами. В сонячному промінні вуха й справді наче просвічувалися.

— А хіба в моряків вуха не світяться?

— Звичайно, ні, — відповіла мама.

Відтоді Івасик залюбки з'їдає свою порцію каші, ще й добавки просить.

Igor Січовик

СКОРОМОВКА

Бідолашна Маша
вчилася їсти кашу.
Щоки в Маші в каші,
шия в Маші в каші,
носик в Маші в каші,
тільки в рота Маші
не попало каші.

❓ Вивчи напам'ять і промов скромовку швидко і чітко.

Добери слова про кашу: Каша – смачна, ..., ...,

....

Прочитай ім'я хлопчика.

I
С А В
И К

ТИ – ПЕРШОКЛАСНИК. ТИ – ПЕРШОКЛАСНИЦЯ

Надія Кир'ян

МИКОЛКА-ПЕРШОКЛАСНИК

Перший раз малий Микола
став збиратися до школи.
Олівця поклав у сумку,
книги, ручку, зошит, гумку,
м'яч, перо, граблі, подушку,
на обід – м'яку пампушку,
двох ведмедиків, лопату,
білочку руду хвостату,

лук, і стріли, і рушницю,
ще й пухкеньку паляницию,
ще стільця, стола і парту,
і географічну карту,
трактора, машинку, мило –
вже й надворі звечоріло.
Сів Миколка, дума думку:
«Чи усе поклав у сумку?»

- ❓ Якого розміру була сумка в Миколки? Чи можеш ти її намалювати?
Уяви себе сумкою Миколки. Про що б ти розповів?
Назви, що зайве поклав Миколка у сумку.
Розкажи, як ти збираєшся до школи.

Григорій Коваль

КИЦЯ-ПЕРШОКЛАСНИЦЯ

Всілась Кицька на воротях
у червоненьких чоботях.
Стала думати
та гадать,
як і з чого починати,
бо навчатись треба Киці
рахувати на рахівниці.
По воротях походжає,
сірим хвостиком махає –
любить-бо похвастаться
Киця-першокласниця.

А на клені горобці,
невгамовні стрибунці:
той стрибає, той летить,
рахівниця цокотить:
два та три, а потім п'ять.

Десять! Двадцять!
Тридцять п'ять!
– Скільки їх, скільки всіх,
жовторотиків моїх? –
Киця перепитує,
хвостиком похитує.
– Ну і птиці! Що за птиці? –
Зрозуміть не може Киця.

Хто в гніздечко
недалечко,
хто в дупло – летять, летять.
Киця знову: «П’ять та п’ять...
Десять... Двадцять...
Тридцять п’ять...
Їх би в клітку посадити –
легше б їх було лічити!»

Так розгнівалася Киця,
що жбурнула рахівницю
і сама з воріт упала,
рахівницю поламала...
І сміються горобці,
невгамовні стрибунці,
що одержить завтра Киця
з додавання одиницю!

? Яка з Киці учениця? Вибери потрібні слова:
сумлінна, старанна, хвастила, допитлива,
розумна.
Яким учнем хочеш бути ти?

Тамара Коломієць

НАЙМИЛІШЕ СЛОВО

Будівельники-бобри
добре працювали –
у бору для дітвори
школу збудували.

І таку звели, що ну! –
Подивитись варто:
і вікно на всю стіну,
і колоди-парти.

Дятел дзьобом-долотом
потрудивсь на ганку.
Павуки усі гуртом
виплели фіранку.

Приволік ведмідь старий
стіл-пеньок високий.
– Ну, – сказав до дітвори, –
почнемо уроки!

Повсідалась малишня
на колодах проти пня.
Сам ведмідь ступив на пень,
лоб кошлатий витер
і промовив: – Добрий день!
Візьмемось до літер!

Намалюю на пеньку,
щоб завчить могли ми,

по боках – по стояку,
гойдалку між ними.
Хто цю літеру не зна,
вчіть обов'язково:
це вона розпочина
всім відоме слово.

Між словами усіма
що найголовніше?
Кицька лапу піdnіма:
– Це, звичайно, миша!
– Морква! – квапиться зайча. –
З грядки соковита.
Ведмежа із-за плеча:
– Мед, – бурчить сердито.

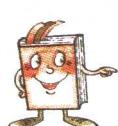
Білченя ж мале-мале
в лопушку-панамі,
хоч соромилось, але
вимовило: – Мама!

– Мама! – крикнули малі
якнайголосніше –
на усій-усій землі
слово наймиліше!

Засміявсь ведмідь: – Воно!
Вивчили, нівроку... –
От і все. Дзвенить дзвінок
з першого уроку.

У квача гайда гулять
поміж стовбурами.
Світить сонце між гілляк.
Ждуть додому мами.

❓ Що спільного між лісовою школою і тією, де
навчаєшся ти? А чим вони різняться?

Книжки не навчаються у школі, але
вони допомагають учитись усім, хто
хоче. Книжка може бути навчальною
– це підручник; художньою – оповідання,
казки, вірші; довідковою – словники,
енциклопедії.

У казках іноді буває це раптом.
Біля будинку, де жив Андрійко, пролетіла
Летюча Чарівниця.

— Ой лишењко! — сплеснула руками Чарівниця. — Цей хлопчик навіть мамину чашку не зберіг. А вона так її любила... Ні, цьому треба покласти край!

Чарівниця була маленька, тому легко влетіла через кватирку на кухню і крикнула:

— Негідний хлопчисько! Ти не бережеш потрібних і красивих речей. Стань чашкою!

Андрійко відразу почав зменшуватись, зменшуватись і — ой! — раптом перетворився на чашку, дуже схожу на оті, що стояли на столі.

Чарівниця поставила чашку, чи то пак Андрійка-Чашку, на стіл.

— Ось тепер ти зрозумієш, як важко бути чашкою, коли тебе не бережуть! — насварилася Летюча Чарівниця і зникла.

Ви вже знаєте, що того дня вдома нікого не було. Кіт Васько, відомий домашній хитрун, якого Андрійко перед цим прогнав з кухні, обережно озираючись, знову увійшов на кухню.

— Нія-у! Де Андрійко?.. Нем-ма! — зрадів кіт і вистрибнув на стіл. — Цікаво, а чи є тут щось смачненьке?

Васько зазирнув у хлібницю. Фуркнув, нічого смачного там не знайшовши, незадоволено махнув хвостом і посунув Андрійка-Чашку на самісінський краєчок стола.

Андрійко хотів закричати, але чашки, навіть зачаровані, кричати, на жаль, не вміють. Натерпівся ж він страху, доки кіт не пішов з кухні.

Незабаром прийшла мама й відразу подалася на кухню готувати вечерю. Вона кинула у відро із сміттям лушпайки, побачила там свою улюблену чашку і сказала:

— Ну, звичайно ж, це Андрійко знову нашкодив, а сам десь відсиджується у парку. Ой, буде йому непереливки, коли повернеться.

«Мені вже й так непереливки, мамо!» — хотілося заплакати Андрійкові. Але чашки плакати не можуть.

Прибіг додому Андрійків старший брат Микола. Налив собі чаю і ну лупцювати нещадно по боках Андрійка-Чашки, розмішуючи ложечкою цукор.

Напився Микола чаю та й покинув чашку немитою на кухонному столі біля крана. Побачила це мама і розгнівалася:

— Я приходжу додому страшенно натомлена. А квартира не прибрана. Підлога не підметена. Сміття не винесене. Посуд не помитий. Ви з Андрійком зовсім мені не допомагаєте!

Мама зопалу почала кидати брудну тарілку на тарілку!

Блюдце на блюдце!

Чашку в чашку!!!

Андрійка-Чашку вона викинула аж на самісіньку верхівку цілої гори посуду. Гора похитнулася... І Андрійко-Чашка полетів з висоти маминого зросту на підлогу. Якби він був звичайною чашкою, то обов'язково розбився б на друзки. Але Чарівниця зробила так, що Андрійко, впавши на підлогу, став... самим собою! І все обійшлося величеньким синцем на коліні й гулею на лобі.

— Ти що, з неба звалився? — розгубилася мама і знову ледь не гримнула увесь посуд на підлогу.

Та Андрійко несподівано для самого себе спритно підхопив ту немиту гору посуду і обережно поставив її на кухонний стіл.

— Ой, мамо, не питай! — сказав він, потираючи забите коліно. — Як добре бути твоїм сином, а не чашкою. Дай-но я краще допоможу тобі.

❓ Уяви себе ручкою, гумкою, ранцем.

Які пригоди тоді чекатимуть на тебе? Пофантазуй і розкажи.

Василь Сухомлинський

ТАТУСЬ – ЦЕ НЕ БОРОДА, А ОЧІ

У маленької Оленки тяжко захворів татусь. Його поклали в лікарню.

Якось Оленка проکинулась серед ночі, чує — мама плаче. Дівчинка й собі заплакала. Без татуся — горе.

Мама щодня ходить до татуся в лікарню. Сьогодні вона прийшла весела, радісна: через тиждень татусь повернеться додому.

Минув тиждень. Мама поїхала за татусем. Сидить Оленка вдома, жде — не діждеться.

От і мама відчиняє двері. До кімнати заходить якийсь чоловік – немовби й знайомий, і ніби чужий. З чорною бородою. За тим чоловіком – мама. Весела, радісна.

Чоловік усміхнувся, взяв рушник, затулив бороду. Оленка й сплеснула в долоні:

– Та це ж татусь! Як я скучила за вами!

Вона обняла й поцілувала його. Рушник упав – став татусь чорнобородий.

– Ти не боїшся бороди, Оленко? – питає мама.

– Ні, не боюсь. Татусь – це не борода, а очі.

؟ А які очі у твого татуся? Чи помічав ти, коли у батька сумні, а коли веселі очі?

Василь Шаройко

ПОМІЧНИЦІ

Діти мамі говорили:

– Ми сьогодні посуд мили!

– Молодці! – радіє мати, –
що взялись допомагати.

– І ти мила теж, Оленко?

– Ні, – відказує маленька. –

Мили тільки Зіна й Алла.

Я розбитий підбирала.

？ А чим ти допомагаєш мамі?

Василь Шаройко

ЩИРЕ ПОБАЖАННЯ

— Ти з днем народження
мене вітаєш?

Спасибі, донечко!
А що мені бажаєш?

— Бажаю широко вам,
мій любий татку,
щоб ви мені купили...
шоколадку!

❓ Прочитай «зашифроване» речення. Знайди
його у вірші.

а с і д е ч
С п и б , о н к о !

❓ Вивчи один з віршиків напам'ять.

Катерина Перелісна

ДУЖЕ ЛЮБЛЮ

Матусю, дай ручки твої поцілую,
за шийку тебе обійму,
і щічки погладжу. Ти знаєш, матусю,
як дуже тебе я люблю!

І ти мене любиш, хоч я неслухняна,
частенько і шкоду роблю.

Та ти все пробачиш, мене поцілуєш,
і я тебе дуже люблю!

?

Чи часто ти кажеш мамі добрі, ласкаві слова?

Катерина Перелісна

ГАРНЕ СЛОВО

Мама! Мама! – гарне слово,
тільки скажеш – все готове!

«Мамо, кашки!» – кашка є.

«Мамо, чаю!» – вже налле.

«Мамо, спатки!» – вже роздітий.

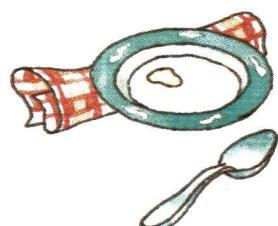
І у ліжку, і укритий.

«Мамо, ніжку зав'яжи!»

«Мамо, казку розкажи!»

Мама! Мама! – гарне слово!

Тільки скажеш – все готове!

ТИ – ОНУЧОК. ТИ – ОНУЧКА

Як називають тебе твої бабусі й дідусі?
А як ти їх називаєш?

Олесь Лупій

БОРЩІК

Дід прийшов з роботи,
сів біля стола,
ну а я в тарілці
борщ йому дала.
З'їв усе до ложки.
– Дай-но ще мені.
Борщик нині чомусь
дуже посмачнів!
Мама проказала,
щоб не чула я:
– Бо його зварила
внученька твоя!

Чому борщик видався дідусеві дуже смачним?

Олесь Лупій

ЧОМУ?

Тільки наш дідусь сіда
у садку на лавочку,
так онуків і згада –
Петрика і Славочку.

А чому це? А чому?
Може ви вгадали?
Бо ту лавочку йому
внуки змайстрували.

Які онучки та онуки в дідусів?

Варвара Гродська

ВЧУСЯ У БАБУСІ

З ранку і до ночі
трудиться бабуся,
в неї я охоче
працювати вчуся.

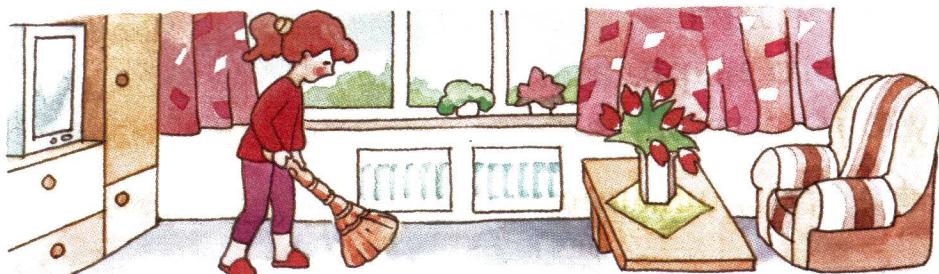
Я бабусю прошу:
хоч на півгодини
хай моя хороша
ляже, відпочине.

Годі їй, старенькій,
мити, підмітати,
я сама швиденько
приберу кімнати.

Застелю я ліжка,
підмету підлогу,
килимок-доріжку
покладу під ноги.

Я сама усюди
пил повитираю,
квітів не забуду
принести із гаю.

Вже, як і годиться,
все зробить я зможу.
Я ж бо трудівниця,
на бабусю схожа.

?

Склади правильно пари слів і прочитай, що зробила дівчинка.

Підмела

квітів

Поклала

пил

Повитирала

килимок

Принесла

підлогу

Розкажи, як ти допомагаєш бабусі.

Василь Сухомлинський

ПЕРЕСТЕЛИМО ПОСТІЛЬ ДІДУСЕВІ

У п'ятирічного Юрка – батько, мати й дідусь Микола. Уранці батько йде на роботу, а дідусь вибуває на ранкову прогуллю. Мама каже Юркові:

– Ходімо, Юрку, перестелимо постіль дідусеві.

Юркові дуже, ой як дуже подобається ця робота: дідусеві м'яко буде лежати у постелі, й він усміхатиметься уві сні.

Вони з матір'ю знімають з дідусевого ліжка пухову подушку, вибивають її серед двору й знову кладуть на місце.

Одного разу Юрко з татом їздив на далекий острів, що серед Дніпра. Поїхали вони на світанку, цілий день мандрували островом, а повернулися додому аж увечері.

Повечеряли, лягли спати. Уночі мати чує: підвівся Юрко з постелі, сів на ліжку й плаче.

– Що тобі, синку? – занепокоїлась мати.

– Дідусеву постіль сьогодні не перестеляли?

– Ні... Так це ж один день... Нічого не станеться, – запевняла мати.

– Але ж дідусеві твердо спати... Ви ж самі казали, що в нього кісточки старі й на фронті він поранений...

Ледве заспокоїла мати Юрка.
Наступного дня перестеляли дідусеву
постіль двічі – уранці й увечері.

Василь Сухомлинський

А ХТО Ж ВАМ КАЗКУ РОЗПОВІДАЄ, БАБУСЮ?

Петрик і Миколка звикли, що бабуся Марія дає їм вечеряти, стелить постіль і вкладає спати. Як повкладає онуків, сідає на стілець і розповідає їм казку. Бабусина казка заколисує маленьких онуків. Вони засинають.

А уранці прокидаються і бачать: бабуся Марія вже порається на кухні. Готує їм сніданок.

Одного разу Миколка питає:

- Бабусю, а коли ви спите?
- Як вас покладу...
- А встаєте коли?
- Як вам ще лишається три години спати.
- А хто ж вам казку розповідає, бабусю?

Бабуся Марія усміхнулася й нічого не відповіла. А Миколка думав: «А все-таки, хто ж розповідає бабусі казку?»

? А як ти гадаєш, хто?

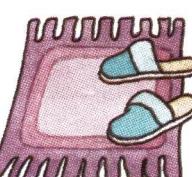
ТИ – БРАТИК. ТИ – СЕСТРИЧКА

? Розкажи про своїх братиків, сестричок. Як ти їх називаєш? Як вони звуть тебе?

Григорій Усач

ЧОМУ ТРЕБА СПАТИ

Братик мій лежить, моргає,
братик мій не любить спати.
Тільки ляже – і питає:
– А коли уже вставати? –
Ти засни скоріш, хлопчино,
ти заплющ, будь ласка, очі,
бо до тебе у гостину
сон прийти сьогодні хоче.
Обіцяли ведмежата,
обіцяли оленята,
обіцяли тигрики,
обіцяли щиглики,
обіцяли лебедята
в сон до тебе завітати.
А коли малим не спиться,
дорікає сон малятам:
бо ж куди летіти птицям
і куди іти звірятам?

Борис Вовк

СТАРШИЙ БРАТ

З-під важкого, навислого над оком гребінця на Іванка, що тримається віддалік, воявниче позирає вогненно-червоний півень.

— Іванку, чуєш, Іванку, а що, боїшся?
— Кого? Півня? А мого брата бачили?
— Мабуть, дужий?
— Сла-а-авку-у-у!
— Та він же менший за тебе, Іванку?
— Атож. — Іванко з півнем недовірливо позирають одне на одного. — Тільки зачепи мені Славка! — свариться на півня пальцем Іванко. Щоправда, про всякий випадок звіддаля.
— Чи боюсь, кажете? А Славка боронитиме хто? Я ж — старший.

? Що додавало Іванкові сміливості?

Михайло Стельмах

ВЧИТЬ СЕСТРИЦЯ БУКВАРЯ

Розумнішає сестричка –
наша біла рукавичка.
Не кричить, сміється любо,
а мене скубе за чуба,
пізнає мене манюнька,
тільки рве мої малюнки.
Я не серджусь на сестричку,
бо вона ще невеличка,
ще не зводиться на ноги,
лиш плаває до порога.
Як прийшло веселе літо,
я сестричку став учити,
букваря узяв у руки,
показав їй перші букви.
І сестричка каже: «А» –
тамить щось уже вона!

? Якими ласкавими словами називає братик
сестричку?
Як ти вважаєш, чи любить братик сестричку?
Доведи свою думку.

МИРИЛКА

Мир миром,	ми дружечки
пироги з сиром,	красні,
вареники в маслі,	поцілуймося.

Марія Пригара

СВАРКА

Рано-вранці за дрібнички
посварились дві сестрички.
— Не чіпай моєї книжки!
Не бери ведмедя Мишки!
— Віддай мій олівець,
що поламаний кінець!
І шматок отої стрічки,
і лялькові черевички.
В мій куточок не ходи!
Ми у сварці назавжди! —
Посідали по кутках,
надулися — глянуть страх!

А надворі дощ і вітер,
дуже сумно так сидіти!
Де не глянеш — скрізь краплинки,
навіть просвітку нема.
...Почекали дві хвилинки,
обернулись крадъкома.
Вдвох одразу обернулись,
не хотіли — а всміхнулись.
Що за гра на самоті?
Вже й ляльки якісь не ті...
І, забувши всі дрібнички,
помирились дві сестрички.

❓ Що сталося з дівчатками? А з тобою таке трапляється? Якщо так, то як ти миришся?

Василь Сухомлинський
НАРОДИВСЯ БРАТИК

В Оленчиної матусі народився хлопчик.
Радіє Оленка: тепер у неї є братик.

Прокинулася вночі Оленка, бачить — схилилась мама над колискою та й співає колискової. Заворушилася заздрість в Оленчиній душі. Тепер, думає, мама вже не любитиме її так, як раніше. Бо треба ж і Петрика любити.

— Мамо, — каже Оленка вранці, — ой, як люблю я вас...

— А чого ти мені це говориш? — непокоїться мати.

— Бо хочу, щоб ви мене любили не менше, як Петрика...

Мама полегшено зітхнула й каже:

— Піди, Оленко, Сонця запитай, як воно ділить своє тепло між людьми.

Вийшла Оленка та й питає. А Сонце каже:

— Для кожної людини — все моє тепло. Від першої до останньої іскринки.

Я теж маю братиків і сестричок. Це — газети, журнали тощо.

Які газети читають у твоїй сім'ї? Які журнали читаєш ти?

ТИ – ДРУГ. ТИ – ПОДРУГА

У мене багато друзів. Мої друзі – це мої читачі, всі, хто відкриває і читає мене.

А хто твої друзі? З ким ти товаришуєш?
Який ти друг? Яка ти подруга?

Григорій Усач

ЯК ЗАЙЧИК КОСЯ ЗНАЙШОВ СОБІ ДРУГА

У зайчика Косі не було друзів. Кожного ранку він прокидався з думкою, що ось сьогодні неодмінно зустріне друга. Найбільшого друга.

Але день минав у звичайних заячих турботах, і ні в капустяному полі, ні в морквяному городі Кося не знаходив собі друга. Він повертається до рідного лісу з надією, що вже завтра йому пощастиТЬ.

А завтра знову була капуста, була морква, була смачна кора молоденьких дерев... І більше нічого. У лісі над Косею підсміювалися, адже всі знали про його заповітну мрію.

– Ну, знайшов друга? – питала білка, що жила на високій ялині біля Косиної нірки.

— Він ще не прийшов, — сумно відповідав зайчик.

— Кому ти потрібен, кому ти потрібен? — скрекотіла сорока, найбалакучіша сусідка. — Де твій дружок, де твій дружок?

— Завтра буде, — зітхав Кося.

Навіть величезний ведмідь Миха виглядав із свого барлога й гудів на всю галевину:

— Є?

— Нема, — понуро опускав голову Кося.

Перед Михою йому було особливо ніяково. Річ у тім, що цей кудлатий тюхтій якось сам запропонував зайчикові свою дружбу.

— Ти приноси мені морку, — сказав він, — і ми з тобою приятелюватимемо. А ще не забувай малини нарвати. Я її дуже люблю. Ех, коли б ще медочку... Ох, яким би я другом тобі був! Великим!

Звичайно, більшого звіра у лісі не стрінеш. Миха справжній велетень. Тільки Косі не сподобалося так приятелювати, і він тримався подалі од ведмедя. А той і здаля не давав зайчикові спокою.

— Подивись на себе, косоокий, — глузував Миха, — хто захоче з таким дружити? Ні сили в тобі, ні сміливості немає.

І маленький Кося ховався в свою нірку.

А вранці, біжучи у поле, зупинявся біля озерця і роздивлявся своє відображення в чистій воді.

— Справді, кому я такий потрібний? — бідкався зайчик. — Хіба що вовкові...

І він починав тримтіти від кінчиків довгих вух до кінчика короткого хвоста. Бо в їхньому лісі з'явився страшний вовк-приблуда, він уже кілька разів перестрівав Косю. Добре, що досі зайчика не підводили ноги...

* * *

Одного разу пізно ввечері, коли мешканці лісової галевини тільки-но полягали спати, пролунав крик:

— Еге-гей!

Це кричав Кося.

Усі посхоплювалися і визирнули зі своїх домівок.

— Еге-гей! — не вгавав Кося. — Еге-гей! У мене є друг! У мене є друг!

Зайчик щойно прискакав і від хвилювання ніяк не міг заспокоїтися, все ще стрибав, аж витаньзовував.

Білка вискочила з дупла, подивилася на всі боки й спитала:

— Де ж він?

— Завтра вранці побачиш! — мало не співав щасливий Кося.

— Хто він? Хто він? — заметушилася сорока.

— Хто? Хто?

— Він справжній сміливець! — захлинувся зайчик. — Врятував мене від вовка. Ага! Вовк упіймав мене за вуха і вже розлявив пашу, а мій друг як кинеться на нього... Дав йому по носі! О, ви б подивилися, як спух вовчий ніс! Він став такий великий, як качан капусти. І червоний, як морква. Ага! От який у мене відважний друг!

— А він більший, ніж я? — ревниво спитав Миха.

— Вовчий ніс? — не зрозумів Кося.

— Ні, твій друг.

Кося подумав і сказав:

— Авеж, він дуже великий друг.

Ту ніч мешканці лісової галечини провели неспокійно. Вони спали, але кожному снівся зайчиків друг. Білка бачила вві сні, як він, стоячи на землі, дістає до її дупла. Сороці ввижалися широченні крила, такі, що аж затуляють собою всенікне небо. А ведмідь чув над барлогом важкі кроки...

І вранці, ледве прокинувшись, Косяні сусіди почали обмінюватися згадками.

— Це, мабуть, слон, — сказала білка. — Моя бабуся жила колись у зоопарку, і вона мені розповідала, що бачила там слона. В нього

такий довжелезний ніс, що він може ним дотягтися до вершечка дерева.

— Я думаю, що це орел, — заперечила сорока. — Орел, орел, орел! Перелітні птахи кажуть, він такий крилатий, такий крилатий!

— Це бурий ведмідь, — прогудів Миха. — Він дерева з корінням вивертає.

І вони заходилися сперечатися, кожен доводячи своє.

Але тут втрутилася залітна синичка.

— Навіщо сваритися? — пропищала вона. — Скоро Кося приведе свого друга, й ми побачимо. Він пішов його зустрічати.

Усі замовкли і почали прислухатися до лісової тиші.

Зараз, зараз затріщать гілки під могутніми лапами Косиного друга... От-от задвигтить

земля... А може, щезне за широкими крилами сонце?..

Але навколо було тихо.

І раптом...

— Доброго ранку!

Це на галявину вибіг Кося.

— Доброго ранку, — відповіла білка. — А де твій друг?

— Так, так, де твій друг? — спитала сорока.

— Де? — ухнув Миха.

— Ось він, — усміхнувся Кося. — Невже ви не бачите?

Усі уважно подивилися навкруги. Нікого, крім зайчика, перед ними не було.

— БРЕХУН, БРЕХУН! — розсердилася сорока.

— Та ось він! — вигукнув Кося. — У мене на голові!

Він став у центрі галявини, і всі побачили на кінчику заячого вуха смугастого джмеля.

— ОЙ, НЕ МОЖУ! — сплеснула лапками білка.

— Ну й друг, ну й друг, ну й друг! — залопотіла крилами сорока.

— Який великий друг! — схопився за живіт Миха. — ОЙ ЯКИЙ ВЕЛИКИЙ.

— Але ж він мене врятував од вовка, — розгублено промовив Кося.

— ВІН? Од вовка? — Миха від реготу впав у барліг, і звідти долинало його громове ухкання.

За хвилину він виліз із своєї ями, витер лапою слози і сказав:

— Знайшов собі друга... Кузьку-комашку!

Зайчик ніколи не підходив близько до ведмедя: все-таки страшнувато. Але зараз він не витримав, підскочив до Михи впритул і заверещав:

— Не ображай моого друга! А то... а то...

— Що?! — підвівся Миха на весь свій величезний зрист. — Затопчу! — замахнувся лапою: — Задушу!

І тут сталося те, про що потім довго переказували в лісі.

Неначе куля продзижчала — джміль за одну мить опинився в Михи на носі.

— Жжжити хочеш? — дзвінко продзижчав він.

Ведмідь завмер, уп'явши обидва ока в сміливця. Від цього він став ще більш косоокий, ніж Кося.

— Ж-ж-ж! — видзвонював на ведмежому носі джміль. — Не воруєшсь! Ужжалю!

— Жжах! — прошепотів Миха, сам не помічаючи, що заговорив майже по-джмеліному. Він пригадав Косину розповідь про вовка, і йому вже ввижався власний ніс завбільшки з качан капусти.

— Ужжалю! Ужжалю! Ужжалю! — виспіував джміль.

— Не буду... — тихо пробелькотів ведмідь.

— Що не будеш? — перепитав джміль.

— Ображжати ззайчика, — вже зовсім ледь чутно промовив лісовий велетень.

Але всі почули ці полохливі слова.

— Гаразд, жжживи, — злетів джміль і повернувся до Косі, на кінчик його вуха.

А Миха, вже не соромлячись нікого, прогудів:

— Великий! Який він великий!

Ще б пак. Якщо на твоєму носі сидить навіть маленький джміль, то він збільшується до розмірів справжнього велетня.

Так у зайчика Косі з'явився великий друг.

?

1. Чому зайчик Кося дуже хотів знайти собі друга?

Чи пишався зайчик своїм другом? Чому?

Як називає автор друга Косі? Чому?

Чи пишаєшся ти своїми друзями? А вони тобою?

Поміркуй над запитанням: «Кого слід вважати великим другом?»

2. Склади прислів'я.

Дру	піз	на	ді	зі	ся	ють	бі	у
1	3	4	9	2	6	5	8	7

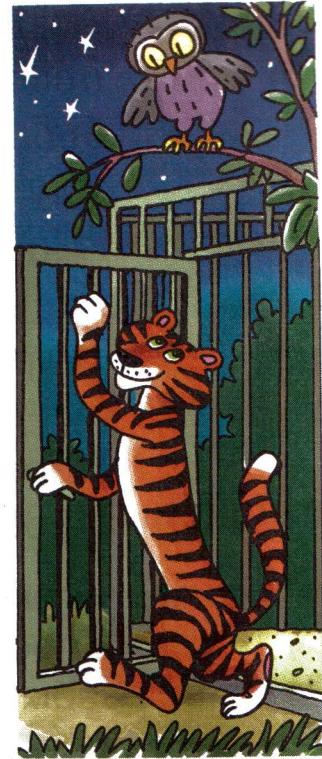
Василь Марсюк

ТИГР УТІК ІЗ ЗООПАРКУ

Казка

Чути зранку шум та сварку:
тигр утік із зоопарку!
Не закрили добре клітку,
а тепер чекайте збитку.
Всюди їздили, дзвонили,
цілий день тривогу били:
це ж не заєць вам, а тигр,
всім відомий богатир!
Може, він тепер у полі
вже розгулює на волі?
Може, скочив у Дніпро
чи пробрався у метро?

Чи сховався від погоні
 у товарному вагоні?
 Де ж подівся хитрий звір?
 Хоч сигнали шли в ефір!
 Не журіться. Всю розгадку
 розкажу вам по порядку.
 Тигр помітив уночі,
 що в замку стирчать ключі.
 Просуває лапу враз,
 круть та верть – і все гаразд.
 Відчинив спокійно клітку,
 привітав сову-сусідку,
 шимпанзе подав скакалку
 і гайнув по зоопарку.

У слона погостював,
 м'яч по стежці поганяв,
 з автомата воду пив,
 два морозива купив
 в білого ведмедя,
 ще купив би й третє,
 тільки лап передніх дві –
 не нести ж на голові!
 Примостиився тигр на лаві
 і поласував на славу,
 а тоді на дуб заліз,
 що вже триста років ріс,
 на густій гілляці ліг
 і заснув без задніх ніг.

Аж під вечір він проснувся,
позіхнув та потягнувся:
біля клітки
ждуть його в зажурі дітки
із дитячого садка.
Ех, невдача їм яка!
Тигр відчув свою провину —
був у клітці за хвилину.
В зоопарку знову мир.
Просто диво: що за тигр.

- ❓ Яким другом був тигр?
Розкажи про своїх друзів. Які вони?
Як ви разом відпочиваєте?
- Добрий товариш надійніший від фортеці.

Платон Воронько

ДРУЗЯКИ

Кіт з Рябком були друзяки.
Котик нишком у собаки
брав щоразу м'ясо, сало,
бо котові завжди мало.
А Рябко зітхав у тузі:
«Хай бере, на те ми друзі!».
Діти, ви скажіть мені:
Кіт був друг Рябкові?...

Олена Пчілка

РЯБКО

Полтавська казка

Літом, як тепло та гарно, Рябко вивернеться та витягнеться й примовляє:

— На ката хата! Мені й так добре!

А як прийде зима, холод, лиха година, то Рябко тоді зігнеться та каже:

— Коли б мені хатонька — хоч манісінька, хоч отакісінька!..

Отже, як є в вас у дворі Рябко, або Сірко, чи якийсь інший собака, то ви вже йому напніть хоч яку-небудь хатку, щоб він не пропадав холодом, — напніть «хоч манісіньку, хоч отакісіньку»!

?

Відшукай у тексті приказку. У яких життєвих ситуаціях вона промовляється?

Склади оповідання, яке закінчиш приказкою про Рябка.

ЯКИЙ ТИ? ЯКА ТИ?

Усі люди різні. А який ти? Яке в тебе волосся — біляве, русяве, чорняве, руденьке? Якого кольору очі — чорні, сині, блакитні, сірі, зелені, карі? Якого ти зросту? Ти — веселий, сумний, жвавий, рухливий чи спокійний? Чи любиш ти читати цікаві книжки, малювати й розмальовувати картинки, гратися у веселі ігри? Яким хочеш бути? Що найбільше цінуєш у житті?

Мої оповідання, казки, вірші допоможуть тобі краще зрозуміти, що таке добро, зло, правда, розум, чесність, кмітливість, самостійність; підкажуть, як поводити себе.

ТИ – ДОБРИЙ. ТИ – ДОБРА

Всеволод Нестайко

ДІДУСЬОК ЗАБУДЬКО

— ... Тік-так! Тік-так! Тік-так! — вищокував старовинний годинник. Містер Тік і містер Так, що жили під маятником, з'явилися саме тоді, як Лесик уже засинав. От і зараз...

— Мій дорогий цифербрате! — сумовито сказав містер Тік. — У дідуська Забудька проблеми! Затримали пенсію, і він уже кілька днів не в змозі купити навіть найдешевших цукерок. Треба йому допомогти.

— Ми тут нічого не вдіємо, — зітхнув містер Так. — Może, хтось нас почує... І, не сказавши більше нічого, вони зникли. Дідусьок Забудько жив біля дитсадка. В нього була плямиста лисина, облямована молочно-білим волоссям, зморшкувате обличчя і голубі променисті очі, що посміхалися завжди весело та привітно. Човгаючи напівзігнутими ногами, дідусь прогулювався навколо дитсадка і раз-у-раз тицяв комусь із дітей цукерку, змовницьки прикладаючи пальця до губів:

— Тс-с! — мовляв, — це наш із тобою секрет. І радісно усміхався при цьому. Видно, йому самому приносили радість оті його маленькі дарунки.

Іноді він брався за кишеню, а тоді розгублено розводив руками: «Нема! Забув! Клятий склероз!» Діти вже знали, що склероз — це старечча хвороба, коли люди все забивають. Деякі спритники, наприклад Роман, користувалися тим дідусевим склерозом. Одержанавши цукерку, вони знов підбігали до дідуська, щоб одержати

другу, – і він давав. Діти прозвали його дідульком Забудьком.

...Зранку Лесик щось гаряче шепотів мамі. Мама дивилась на нього з ніжністю і по дорозі до дитсадка купила пакетик барбарисок.

Дідулько Забудько сидів на лаві біля під'їзду й читав газету.

Лесик підбіг до нього, тицьнув у руку пакетик з цукерками, приклав пальця до губ і сказав: «Тс-с» – і, ховаючи обличчя, щоб дідулько не встиг його запам'ятати, кинувся навтікача. Того дня дідулько Забудько роздавав цукерки дітям, як завжди усміхаючись, але очі у нього були зволожені.

Три дні старого не було видно.

А на четвертий...

Він з'явився перед Лесиком так несподівано, що той аж здригнувся.

Дідусьок тицьнув йому в руку маленьку шоколадку і приклав пальця до рота: «Тс-с!»

— Та що... та ні... та я... Це не я!.. Ви просто забули... У вас же склероз! — почервонів Лесик.

— У мене хитрий склероз, — усміхнувся дідусьок. — Я забиваю тільки погане. А все хороше я пам'ятаю ДОБРЕ. І це допомагає мені жити, — дідусьок Забудько схилився і поцілував Лесика в скроню.

Того вечора старовинний годинник цокав якось особливо радісно і бадьоро. Мабуть, містер Тік і містер Так були задоволені.

Що забував дідусь? А що він добре пам'ятив?

Що таке «хитрий склероз»?

Якою порадою з твору ти хотів би скористатись?

Костянтин Ушинський

ПРО СОБАК, ЩО ГРАЛИСЯ

Володя стояв біля вікна й дивився на вулицю, де грівся на сонечку великий пес Полкан.

До Полкана підбіг маленький Мопс і почав на нього кидатись і гавкати, хапав його зубами за величезні лапи, за морду й, здавалося, дуже набрид великому і похмурому собаці.

ТИ – ХОРОБРІЙ.
ТИ – ХОРОБРА

Василь Слапчук

ДМИТРИКІВ СТРАХ

Що на світі найстрашніше? Для Дмитрика – темрява. Він навіть з татом у темній кімнаті боїться сидіти. І засинає завжди при свіtlі. Лихо та й годі! Був би Дмитрик дівчинкою – то ще б півбіди. Соромно! Але що вдіш? Страх – сильніший.

До яких тільки хитрощів не вдавалися тато з мамою, щоб привчити Дмитрика до темряви, щоб він перестав її боятися. Але нічого не допомагало, хоробрішим хлопчик не став. Навіть якби йому й пообіцяли іграшки з усього світу – не треба їх Дмитрикові. Нічого йому не треба, аби лише в темряві не лишали, аби світло завжди було.

– Хто принесе мені з сусідньої кімнати окуляри, тому я щось подарую, – звертався лідусь до Дмитрика і його двоюрідного братика Трицька.

У Дмитрика аж дух перехопило, коли уявив собі, що матиме іграшкову залізницю. І так захотілося, щоб дідусь подарував йому саме

– Постривай, ось він тобі дасть! – сказав Володя. – Провчить він тебе.

Але Мопс пустував, а Полкан дивився на нього дуже прихильно.

– От бачиш, – мовив до Володі батько, – Полкан добріший за тебе. Коли з тобою почнуть бавитися твої маленькі брати й сестри, то неодмінно справа доходить до того, що ти їх одруплюєш. А Полкан знає, що великому й дужому соромно кривдити маленьких.

? Яку картину спостерігав Володя?

Що сказав Володі батько? Доповни речення:

Полкан ... за тебе. Він знає, що великому й ... соромно ... маленьких.

Чого навчило тебе оповідання?

Якою порадою ти скористаєшся?

залізницю. Але в сусідній кімнаті вимкнуто світло... Грицько ж приніс окуляри, ще й боягузом Дмитрика обізвав. Добре, що дідусь у них хороший, усе розуміє.

— Беріть, обом дарую, — сказав. — Грайтеся.

Якось, коли Дмитрик з братиком гралися на подвір'ї, їм здалося, що начебто хтось плаче. Прислухалися. Справді,чувся тихесенський плач. Але де, звідки?

— Це у підвалі, — першим здогадався Грицько.

— Наче Софійка, — по голосу впізнав Дмитрик сусідську дівчинку.

— І чого це вона туди забралася? — дивуються обидва.

Що ж робити? Постояли біля причинених дверей. Зазирнули по черзі до підвалу. Дмитрик одразу ж і відсахнувся — темно. А Грицько погукав Софійку. Вона притихла, але за хвилину ще дужче розплакалася.

— Треба їй допомогти, — Дмитрик з надією дивиться на свого хороброго братика. Але Грицько відмовився йти до підвалу.

— Там жаби.

Дмитрик аж зіщулився, уявивши, як лячно дівчинці.

— Хіба тобі не шкода Софійки?

— Шкода, — Грицько набурмосився. — Але все одно не піду. Чого вона туди полізла? Незабаром бабуся з магазину прийде, почекаємо її.

— Але ж Софійці там страшно!

— Сам іди, коли такий хитрий. Боягуз! Ходімо краще в залізницю грatisя.

Дмитрик лишився біля підвалу сам. Він би пішов услід за Грицьком, але Софійка плакала так жалібно!

Хлопчик широко розчинив двері. Став на сходинку, потім ще на одну. І так, сходинка за сходинкою, вмовляючи себе, ступав у темряву.

— Не бійся, Софійко, я йду до тебе. Не плач.

А Софійка потрапила до підвалу зовсім випадково. Вона йшла до хлопчиків грatisя. Побачила кошеня. Дівчинці заманулося його

Наталя Забіла

погладити. Кошеня шмигнуло до підвалу, дівчинка — за ним. Потім кошеня кудись пропало, а вітер, як на зло, ще й двері причинив.

Софійка, звісно, налякалася, забилася в куток.

Дмитрик відшукав Софійку в темряві, взяв за руку.

У підвалі було дуже темно. І не знати, хто більше боявся: хлопчик чи дівчинка.

Софійка була дуже вдячна своєму рятівникові. А він, щоб приховати свій страх, заспокоював її і широко заздрив своєму хороброму братикові.

Не знов Дмитрик, що не той хоробрый, хто нічого не боїться, а той, хто вміє подолати страх.

1. Хто з братиків боявся темряви? А хто не боявся?

Хто з них допоміг Софійці? Чому? Як він переборував свій страх?

2. Спробуй прочитати заховане прислів'я.

Нетойхоробрыйхтонічогонебойтесь
атойхтомієподолатистрах.

Поміркуй над його змістом разом з мамою, татом, бабусею чи дідусем.

ПРО ДІВЧИНКУ, ЯКА ВСЬОГО БОЯЛАСЬ

Вечоріє. Сутеніє. А в кімнаті на вікні щось у темряві біліє — мабуть, яблучка смачні! Мама яблучка купила, щоб Марійка їх поїла, щоб Марієчка мала здоровенькою була. Гарні яблука, помиті, і солодкі, й соковиті. Чом їх лівчинка не єсть? Хто на це нам відповість?

А Марійка в цю хвилину заглядає у пішчинку — хоче яблучок вона, тільки темрява страшна!

— Може, там шкrebеться мишка? Може, совк сидить під ліжком? Може, там заліз під стіл гострозубий крокодил?

? Спробуй продовжити це оповідання. Чого ще може боятися дівчинка?

Яку пораду ти їй даси?

Не думай про страх, то його не буде.

Олександр Олесь

ВОВЧЕНЯ

Раз веселі милі діти
на лужку зривали квіти,
коли — зирк!
Лж вовченя...
Так, завбільшки з кошеня.

Діти вгледіли, спинились,
з вовченям розговорились,
звідки, хто воно, чиє
і чи мама в нього є.
Вовчена їм розказало,
як воно само гуляло,
як за ним погнавсь їжак,
як він хрюкнув... просто жах!

Стали діти розважати,
дрібні слізки утирати:
«Та не плач-бо, не журись,
краще в поле подивись!»
Зирк! Аж в полі у пшениці
очі блискають вовчиці.
«Мамо, матінко моя!» —
Закричало вовчена.
Дітям навіть не вклонилось
і клубочком покотилося.
«Мамо, матінко моя!» —
Тільки й чулося здаля.

Розказало, як тікало,
як сюди на луг попало
і тепер не знає, де
свою голову складе.
Залилось мале слізами:
«Хочу, хочу в ліс до мами!
Але там їжак мене,
Мабуть, знову нажене!»

Уяви, що ти теж був серед дітей. Якою була ця
зустріч з вовченям?

Анатолій Григорук

МОЛОДЕЦЬ ПРОТИ ОВЕЦЬ

Вийшов Дениско на двір. Бачить — на
моріжку сусідський цапок пасеться. Підсту-
пив Дениско до цапка,войовничо голову
шипув.

Ну, що, — питає, — битись будемо чи
миритись?

А цапок байдужісінько скубе траву, ніби не
до його й мова.

То ти гордуєш мною? — розпалився
Дениско.

Ухопив він хлудину і хвось цапка по жижках.

Відскочив цапок убік та спересердя буц
рибеньке порося, що поряд у дощовій калюжці
пібралисъ.

«Куві! Куві!» — заволало, ніби його різали,
порося і, перебігши подвір'я, шмиг у собачу
буду.

Вискочив з буди завжди сонний пес Кудлай
і хрипким сердитим голосом «Г-гав!» на весь
куток.

Поряд у тину кіт Муркаш маніжився.
Злякався Муркаш Кудлая та стриб у лободу.

А там мишеня сиділо. Вихопилось, нажахане, з лободи і видрібцем Денискові під ноги.

Дениско як не звересне! Кинувся до сіней, брязнув дверима, ще й на клямку зачинився.

Добре, що Мар'янка всього того не бачила, бо неодмінно здійняла б забіяку на сміх. **«Молодець проти овець, а проти молодця – сам вівця»**, – сказала б вона, ще й зневажливо посміхнулася б.

? Розкажи по порядку, як відбувалася описана подія. З чого все почалося?

Прочитай у тексті прислів'я. Поміркуй, коли так говорять.

Вадим Крищенко

Біг по стежці їжачок,
зачепився за сучок,
бухнувся з розгону –
налякав ... (*хнодоє*).

А ворона полетіла,
відірвала всіх від діла.
Знай гукає з верховіть:
– Налякав мене ... (*զուրզեա*).

? Що б ти написав і намалював на обкладинці книжки з цими та іншими загадками?

ХВАСТУНЕЦЬ

Хлопчик Толя молодець, тільки трішки хвастунець.

Якось ми ішли на став, він мені таке сказав:

– Слово честі, не хвалюся – я ні-чо-го не боюся!.. –

Враз на слові цім – з дороги Толі ящірка під ноги.

З переляку, у тривозі наш хвалько мерщій навтік. Та спіткнувся на дорозі й прикусив собі язик!

Хто хвалиться полюблєє, в кого звичка є така, – хай ці вірші прочитає і прикусить язика.

**ТИ – РОЗУМНИЙ.
ТИ – РОЗУМНА**

СИЛЬНІШЕ ЗА СИЛУ

Литовська народна казка

Заліз кіт під стріху і спіймав горобця.

Горобець попросив кота:

— Відпусти мене. Може і я коли стану

тобі в пригоді.

— Чим ти можеш мені
знадобитися? — фіркнув кіт. —
Я дужий, спритний. А це
головне в житті.

Горобець заперечив:

— Це не зовсім так. Є на світі
щось сильніше, ніж сила.

— Сильніше, ніж сила? — здивувався кіт.

Що ж це, скажи.

— Коли вже так хочеш, скажу. Ось ти ходиш
тихо. А кажуть, коли ти випустиш кігті, уся
сила твоя пропаде.

— Це у мене сила пропаде? — підскочив кіт.

Дивись, дивись! — І застрибав по даху.
А горобець піднявся у повітря і крикнув:

— Знай, що сильніше за силу...

— Куди ти? — закричав кіт так сильно, що не
чuti було останніх слів горобця.

? Як ти думаєш, якого слова горобця не розчуває
кіт?

Перекажи казку.

Чого навчила тебе казка?

Яке прислів'я візьмеш за правило?

ДВІ БІЛКИ І ЛИСИЦЯ

Українська народна казка

Дві білочки знайшли горішок та
засперчалися поміж собою,

Він мій, — каже перша білочка.

Я його перша побачила.

Ні, він мій, — казала друга. —
Я його перша підняла.

Почула цю суперечку
лисиця.

— Не сваріться, — сказала
вона. — Я помирю вас.

Стала поміж білочками,
розкусила горішок і сказала:

— Ця половинка належить тому, хто побачив
горішок. А ця — тому, хто його підняв. А зерно
мені: за те, що я вас помирila.

Із цими словами передала вона білочкам
порожні шкаralупки. Зерно ж поклала собі до
рота і втекла.

? Що б ти порадив білочкам?

Руда, руда руданиця
рудим хвостиком гордиться.
В неї шубка найпишніша,
в неї вдача найхитріша. (*кппенЦ*)

- ? Чому так кажуть про лисичку?
Згадай казки, де лисичка – хитрунка.

Іван Сенченко

Я Ж – ІНКУБАТОРСЬКИЙ!

Дома мама підкладала під квочку яєчка.
Посидить квочка на яєчках двадцять один
день, і з яєчок народжуються курчатка.
Жовтенькі, кругленькі, як м'ячики. Бігають за
квочкою – за своєю мамою, пискотяять:
– Пі-пі-пі...

На птахофермі виводять курчаток не так.
Там є інкубатор. Накладуть в інкубатор яєчок,
хоч і сто, хоч і п'ятсот, пустять туди тепло, і там
через двадцять один день з тих яєчок курчатка
народжуються. Такі ж маленькі, такі ж
гарненькі, як м'ячики. Тільки мами-квочки у
них немає. Звуть їх просто інкубаторськими.

Оточ народився в інкубаторі півник Куррр.
Був він жвавий, непосидючий, ніколи не
слухав бригадира Христі. Бригадир Христя

одвернеться кудесь на мить, а півника Курра
вже й близько немас!

Ой півнику, півнику! – казала йому не раз
бригадир Христя. – Добром твої мандри не
скінчаться.

А якось-то буде, – відповідав Куррр. – Лис
мене не наздожене, від Вовка втечу.

Та й знову в ліс. І наскочив на Вовка.
Побачив півника Сірий – і до нього. Клацнув
шубами:

Ага, піймався?! Ану, побачу, як ти втечеш
шід мене!

Роззвив Вовк пащу і до півника. Куррр так і
швмер. Видима смерть страшна. Тим часом
Вовк глянув на півника ще раз. А він стойть
перед ним такий бідолашний, такий ма-
ленький.

«Небагато з нього найдку, – подумав Вовк.
Як би його так зробити, щоб замість оцього
голопузого пискляти жирну курку з'їсти?»

Поміркував, поміркував і каже півникові:

– Знаєш що, Куррр? Я тебе їсти не буду.
Жаль мені тебе. Але мені хотілося б зустрітися і
погомоніти з твоєю мамою – товстою
Квочкою. Мабуть, гарна вона курка, – говорив
він далі, – коли зуміла народити і виховати
такого славного хлопчика, як ти. Приведи її

сюди, в гай. Ми тут погуляємо, послухасмо, як Синичка співа, як сюрчать коники. Добре?

Зрадів Куррр, каже:

— Добре. Я її приведу. Почекайте, Вовче, тут Я побіжу на ферму й одразу ж назад.

І побіг. По дорозі зачепився за бур'янину, мало не впав. Вовк сердито гукнув, бо добре єсти хотілося:

— Та не плентайся, а мерщій біжи. І повертайся з мамою. Чуєш? З мамою, мамою, мамою!

— Та чую,— одкинувши бур'янину, весело відповів півник і помчав. А як уже відбіг далеченько, спинився на горбочку і закричав:

— А в мене мами немає! Я ж — інкубаторський!

? Допоможи півникові втекти від вовка.

ЛИСИЧКА І РАК

Зустрілася Лисичка з Раком. Стала й дивиться, як він помаленьку лізе. А далі давай над ним насміхатися.

— Ну, та й швидкий же ти, нема що й казати! Справжній Рак-неборак! А скажи мені, Раченебораче, чи то правда, що тебе раз по дріжджі послали, а ти аж через рік з дріжджами прийшов, та й ті посеред хати розілляв?

— Może, коли й правда була, — каже Рак, — і тепер дуже на брехню схоже.

— Овва! Значить, тепер прудкіший став?

— Прудкіший чи не прудкіший, а тобі штузувати не дозволю. Коли хочеш знати, який я прудкий, то побиймося об заклад, що я швидше від тебе до того пенька добіжу.

— Що? що? що? — здивувалася Лисичка. — Ти хотів би зі мною наввипередки бігати?

— Не тільки побіжу, а хоч ти на один скок спереду ставай, то я швидше тебе на місці буду, — мовить Рак.

Побились вони об заклад. Стала Лисичка на один скок поперед Рака, а Рак учепився її кліщами за хвіст. Рушила Лисичка, біжить щодуху, аж курява здіймається. Добігла до пенька та й кличе:

— А де ти, Раче?

Нічого не чути.

— Ну, Раче, де ти там? — ще раз кличе Лисичка та й обернулась хвостом до пенька.

— Та ось де я! Давно вже жду тебе, аж трохи за пеньок забіг.

Ірина Токмакова

НЕРОЗУМНИЙ ЗБИРАЧ МУДРОСТІ

Одного разу містер Черепаха подумав так:

«Дай-но візьму я великий сушений гарбуз і наповню його мудрістю з усього світу. Подивимось, яким стане світ,

коли він залишиться без своєї мудрості. От ужс, мабуть, подурнішає! А гарбуз я підвішу на верхівку високого дерева, і ніхто до нього не добереться».

Як подумав містер Черепаха, так він і зробив. Ходив-бродив по білому світу, збирав мудрість і ховав її у великий сушений гарбуз.

Одного чудового дня здалося йому, що вся мудрість світу зібрана в його гарбузі та не лишилось на світі більше ні розумних людей, ні розумних звірів.

Обв'язав він гарбуз мотузкою, ~~щоб~~ обі на груди та й поліз на дерево. Ох і важко ж було йому лізти! Гарбуз страшенно йому відмажав.

Йшов поблизу селянин, побачив він містера Черепаху.

Що ти робиш, містере Черепахо? — ~~питав~~ селянин.

Та ось хочу прилаштувати гарбуза на верхівку цього дерева.

Так повісь гарбуза на спину, тобі буде легше держатися, — порадив селянин.

Містер Черепаха послухав поради та швидко доліз до верхівки. Він уже хотів було прив'язати гарбуза до товстої гілляки, але враз подумав:

«Як же так? Виходить, ще є мудрість у світі, бо не була б мудрою порада цієї людини».

Розсердився містер Черепаха та кинув на землю гарбуза разом з усією мудрістю, яка його наповнювала. Гарбуз грюкнувсь і розбився на дрізки. А містер Черепаха зліз з дерева дуже сердитий.

Ох і пошився він у дурні, сподіваючись сковати всю мудрість світу в сушений гарбуз!

? Над чим ти замислився, коли прочитав казку?
Як ти вважаєш, чи можна всю мудрість сковати?

ТИ – СЛУХНЯЙ.

ТИ – СЛУХНЯНА

Ганс Фаллада

ІСТОРІЯ ПРО МАМИНУ КАЗКУ

Жила собі неслухняна дівчинка: коли її кликали до столу, вона починала вередувати. Одного разу мама вирішила її провчити: відвела дівчинку до іншої кімнати, зачинила двері, а тим своїм дітям, які були слухняними, почала розповідати казку.

Щойно мама почала, неслухняна дівчинка заплакала, тому що їй страшенно захотілося дізнатися, про що ця казка. Мама гукнула крізь двері:

— Якщо будеш слухняною, зможеш послухати казку.

Але після маминих слів дівчинка ще більше завередувала, хоча їй дуже кортіло послухати казку. Аж ось із нірки вилізла миша та й каже:

— Дівчинко, чому ти так голосно плачеш? Мої мишенята з переляку ледве салом не вдавилися.

Неслухняна дівчинка їй і відповідає:

— Мама вигнала мене до цієї кімнати і не дозволяє слухати казку. Якщо хочеш, щоб твої

мишенята не лякалися, пролізь своїм мишачим ходом до їдалні, а потім розкажеш мені казку, яку слухають мої сестрички.

Миша зробила, як наказала їй неслухняна дівчинка: прошмигнула до їдалні і почала підслуховувати. А мама, почувши, що донька штихла, гукнула крізь двері:

— Ну що, будеш слухатися?

Дівчинка подумала: «Все одно миша перекаже мені казку. Ні, не буду слухатися!» — і запхикала знову.

Пхикала вона, пхикала, а миша все не почувається, і неслухняна дівчинка подумала: «Дивно, чому так довго немає мишок? Певно, казка така цікава, що вона забула про мене. Ось на вікні сидить муха, попрошу я її подивитись, у чому там справа».

Неслухняна дівчинка підійшла до мухи і сказала:

— Шановна мухо-клопотухо, я послала до їдалні мишу, щоб вона підслухала казку, яку мама розповідає моїм сестричкам. Але миша все не повертається. Будь ласкова, пролізь крізь замкову шпарину і подивися, що там відбувається. А я завтра вранці подарую тобі цукор, який дадуть мені до какао.

Муха погодилася, пірнула в замкову шпарину і зникла. А мама, почувши, що дівчинка затихла, гукнула крізь двері:

— Ну що, будеш слухатися?

Але дівчинка подумала: «Все одно миша та муха повернуться і перекажуть мені казочку. Не буду слухатися!»

Ось так вирішивши, вона закричала:

— Не хочу, не буду! — і ще голосніше заплакала.

Плакала вона, плакала, і знову їй стало дивно, що ні миша, ні муха не повертаються.

«Певно, це дивовижна казка!» — подумала дівчинка і звернулася до мурашки, що бігла по підлозі:

— Вельмишановна мурашко-поспішайко, тия така крихітна, що зможеш пролізти під дверима. Будь ласкова, подивись, що там роблять в їдалні миша і муха. Я просила їх підслу-

хати казку, яку мама розповідає моїм сестричкам. Але тільки, прошу, повертайся швидше: я просто сама не своя з цікавості.

— Виконаю твоє прохання, — сказала мурашка, пірнула під двері і зникла.

Мама, почувши, що донька перестала плакати, гукнула:

— Донечко, не вередуй і поїж! Зараз буде найсмачніше!

Дівчинка подумала: «Мурашка ось-ось приведе сюди мишу та муху, і я почую від них казку» і закричала:

— Не хочу їсти! Не хочу найсмачнішого! — втупотіла ногами і ще голосніше заплакала.

Плакала вона, плакала і почала затихати, по-перше, тому що горло стомилося, а по-друге, тому, що подумала: «Певно, це дуже цікава казка. Всі троє — миша, муха і мурашка — післухалися і забули про мене. Добре, стану слухняною». І дівчинка замовкла, навіть не схлипувала.

Але мама, яка вже тричі вмовляла її, цього разу промовчала.

Дівчинка подумала: «Мама сердиться на мене. Пошкrebуся тихенько в двері. Мама запитає, чи буду я слухатися, я відповім, що так, і вона мене випустить звідси». І дівчинка пошкrebлася в двері.

Мама чула, як вона шкrebеться, але все ще сердилася і тому мовчала, не питала. Тоді дівчинка почала просити:

— Випусти мене! Я буду слухняною!

Тут із нірки вилізла захекана миша і вигукнула:

— Яка чудова була казочка! Вибач, що я не повернулася раніше, але я не змогла піти, не дослухавши до кінця.

Із замкової шпарини вилетіла муха і загула:

— Таку цікаву казку не кожного дня почуєш! Не дивно, що твої сестрички добре поїли — ні крихти на тарілках не залишили.

А тут мурашка з-під дверей виповзла і зітхнула:

— Чудова казка... а ще був шоколадний пудинг з ванільним соусом. Я й сама від такого б не відмовилася...

— Як! — вигукнула неслухняна дівчинка. — Був шоколадний пудинг з ванільним соусом?

Вона прочинила двері й вигукнула:

— Я теж хочу шоколадного пудингу з ванільним соусом! Я теж хочу казку! Я буду слухняною!

Мама і сестрички розсміялися і показали їй порожнє блюдо — на ньому не було ні крихти. Тарілки у них теж були порожні і вибліскували так, ніби їх язиками вилиували. А мама сказала:

— Раніше треба було думати. Тепер уже пічого немає.

У дівчинки потекли слези, і вона попросила:

— Якщо пудингу не залишилося, то розкажи мені чудову, цікаву, чарівну казку, яку ти розповідала сестричкам.

— Уже пізно. Час не казки слухати, а лягати спати.

Прикро стало неслухняній дівчинці, але мусила вона лягати спати без пудингу і казки. Так, набагато краще для неї було б, якби вона вчасно схаменулася: і пудингом поласувала б, і послухала б казку. Та й для нас було б краще: ми б дізналися, про що ця казка.

? Кого просила послухати казку дівчинка?

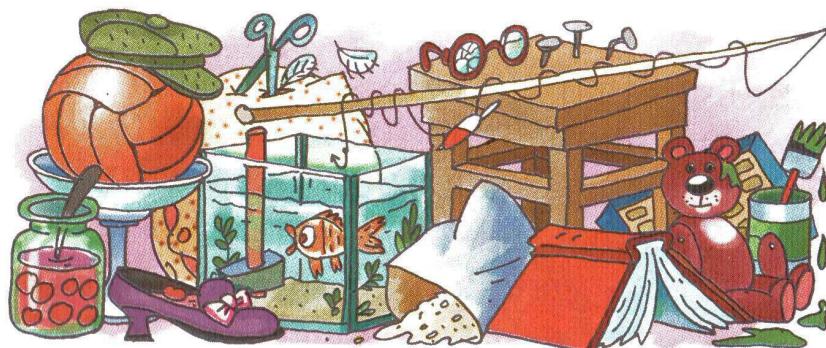
ШКОДЕНЯТКО

Хто розбив сьогодні вазу,
з'їв цукерки всі відразу,
на стілець намазав клею,
кицьку за хвоста приkleїв?
Хто насипав солі в цукор?
Хто м'ячем об стіни стукав?
Хто роздер нові штанці,
в люстру кидав камінці,
вліз у мамину шухляду,
відкусив шматок помади,
скрізь розлив одеколон,
розвтутив магнітофон?

Хто налив компоту в туфлі,
розтрусив пшоно по кухні?
Хто? Хлопчинка чи дівчатко –
це маленьке шкоденятко?

? Пофантазуй і спробуй продовжити перелік «справ» шкоденятка.

Вранці зайчик хвалькуватий
швидко видряпавсь на дуб
і закричав: – У мене свято:
в роті виріс перший зуб!

Обізвалась тітка білка:
Чимось іншим похвались!
Обламалась раптом гілка –
шайчик долі опинивсь.

Приземливсь благополучно,
вмить пилюку вітер з губ
і почав кричати гучно:

В мене випав перший зуб!

ТИ – ЧЕСНИЙ.
ТИ – ЧЕСНА

Чи завжди легко сказати правду?
Як ти вважаєш, кого більше поважають:
чесних людей чи брехунів?

Їде зайчик у трамвай
і довкола позирає.

Тут підходить їжачок
і говорить:

– Ваш квиток!

Червоніє зайчик густо
і дає листок... капусти.
Пожував їжак листок:

– Це, – говорить, – не квиток.

Доведеться вам зійти
і додому пішки йти.

Чому зайчикові стало соромно?

Ігор Січовик

Тамара Коломієць

Довгі вуха, куций хвіст,
невеличкий сам на зріст.

На городі побував –
нам капусту пожував.

Довгі ноги скік та скік...
Ми погнались – він утік.

(‘qнэрз)

Михаїло Слабошицький

ЯБЛУКО

Катруся почастували великим яблуком.
Вона ніколи навіть не бачила такого.

Яблуко було червонобоке і пахло на всю квартиру.

Катруся довго нюхала його і вже хотіла щастя, аж тут до неї прийшла Орися.

– Поділися з Орисею, – сказала мама.

Катруся з жалем подивилася на яблуко, потім зітхнула жалібно і розрізала ножем.

Більшу половину віддала Орисі, меншу лишила собі.

– От молодця! – похвалив її тато. – Подільчива наша доня. Завжди треба віддавати гостям більше і краще.

Катруся почервоніла й потупила очі.

– Що з тобою? – запитав тато.

– Нічого... – прошепотіла й мало не заплакала.

– Невже нічого? – не повірив він.

– Мені соромно сказати, – відповіла Катруся. – Можна я мамі скажу?

– Можна.

Побігла Катруся до мами:

– Я дала більшу половинку яблука Орисі...

– Правильно зробила.

— А знаєш, мамо, чому я дала їй більшу половину?

— Бо ми вчили тебе так завжди робити.

Катрусі знову стало соромно, і вона зізналася:

— Та половина — надгнила...

— Он як! — здивувалася мама. — Це ж треба мені так помилитися!

— Мамо, — сказала Катруся, — ти вже не помилятимешся. Я більше ніколи так не робитиму!..

— Звичайно, не робитимеш, — погодилася мама. — Я тобі вірю.

А Катруся відрізала від своєї половини скибочку і понесла Орисі...

Іван Світличний

ВЕДМЕЖА ХВОРОБА

Щось ведмедик зліг,
зовсім занеміг,
побивається та стогне,
аж гуде барліг.

— Ой! — кричить. — Умру!
Ой, не чую рук!
Щось у оці, а чи в боці —
сам не розберу.
Ой, язык опух!

Ой, заклало слух!

Чи то гикавка, чи кашель
забиває дух!

Голова гуде, обертом іде,
кості ломить і судомить,
лиш не знаю де.

Ой, живіт болить!

Ой, п'ята свербить!
На зубах така оскома,
лж в очах рябити.

Ноперек пече,
вілдає в плече,
пудить-млоїть під п'ятою
ї, може, десь іще!

В носі крутить так,
що аж хвіст набряк,
що аж меду захотілось
сам не знаю як.

Лікар вислухав,
лікар вистукав,
каже: — Це така хвороба —
комизистика.

І хвороба ця так лікується:
треба добре натщесерце
дати... ремінця.

? А як би ти назвав таку хворобу?
Як порадив би лікувати?
Випиши рецепт ведмедикові.

ТИ – САМОСТІЙНИЙ. ТИ – САМОСТІЙНА

Андрій М'ястківський

САМА В ХАТИ

Кошенятко чеше вуса
лапками двома.
В магазин пішла матуся,
в хаті я сама.
Вмиюсь чисто, вмиюсь біло
і тоді візьмусь за діло.
Підмету гарненько в хаті,
молока дам кошеняті,
своє ліжко застелю,
квіти в горщику поллю,
заплету я кіски русі
і чекатиму матусі.

? Склади правильно пари слів. Знайди їх у вірші.

В хаті	заплету
Ліжко	підмету
Кіски	поллю
Квіти	застелю

Анатолій Костецький

НЕМА НІКОГО ВДОМА

Ур-пр-ра!
Нема нікого вдома!
Тепер, що хочеш – те й роби!

Не заважаши ти нікому,
шіхто не заважа тобі.
«Ввімкну спочатку
телевізор, –
подумав я, –
та буду зблизька
живитися,
і як захочу –
живитися буду хоч до ночі!»

Я клав на стіл
обидва лікті.
Я в кухні на підлогу
влігся.

На дверях покатався навіть!
Та все покинув.
Несцікаво...
Все можна!
Годі й говоритъ...

Ввімкнув.
Та вже за три хвилини
екран поплив
перед очима...
Тоді до ванної сходив
і напустив туди води,
щоб капця мами запускати.
Та передумав.

Захочу –
буду гризти лід,
захочу –
занявчу, мов кіт,
на нашему балконі.
Адже в кіно пішли батьки,
свободи – як ніколи!
Я навіть можу в шафі тата
яку завгодно книгу взяти
і з нею в татовому кріслі
сидіти, підібгавши ноги...

Але мені,
немов навмисне,
чомусь не хочеться нічого.
Хоч сядь – і плач,
діла такі...
Скоріш би вже
прийшли
батьки!

? А як себе поводиш ти, коли залишаєшся сам?

Тетяна Лисенко

ЩО СТАЛОСЯ?

Мама з татом прийшли додому, але дім
здався їм незнайомим...

– Що тут без нас відбувалося? Розкажіть
швидше, діти, що сталося?

Опустили ми очі із братом, а батьки вдвох
почали гадати:

- Землеструс був 9 балів?
  - Ні.
- Міжнародне авторалі?
  - Ні.
- Може, люті носороги в джунглях збилися
з дороги, і до нас вони попали та квартиру
потоптали?
  - Ні.
- Чи зубасті крокодили шматували все
щосили?
  - Ні.
- Певне, НЛО летіло та ось тут на мить
присіло?
  - Ні.
- То чому, кажіть нам широко, стала дивною
квартира?
  - Просто гралися ми з братом і не встигли
ще прибрести...

? А коли ти граєшся, у тебе теж таке робиться?

Гуля

От і зима прийшла. Випав сніг. Міцно скували землю морози.

Розчистили хлопчаки у дворі майданчик від снігу, залили водою — замерзла вона. Добре ковзанка вийшла!

Якраз Юркові батько ковзани приніс — гарні такі, блискучі. Пригвинтив Юрко швиденько їх до черевиків, спустився сходами, тримаючись за поруччя, і по снігу — до ковзанки.

А у дворі вже дітей — повно-повнісінько. Хто на ковзанах катається, хто просто так стойть, хто в сніжки грається.

Радий Юрко, що в нього нові ковзани. Та тільки ступив на лід — зразу і впав: ноги роз'їхались.

Сміються з нього дівчатка:

— Дивіться, Юрко на руках катається!

Прикро стало Юркові, що не вміє він кататись. Підвівся неквапливо, обтрусив сніг і знову поїхав. І знову впав. Та так невдало, що добру гулю на лобі набив. І таку ж болючу!

А дівчатка бачать, що він от-от заплаче, і ще дужче регочуться.

Під'їхав до Юрка третьокласник Миколка.

Ого, яку набив! — сміється. — Це перша?

Насунувся Юрко, мовчить. Кому ж припомію, коли з тебе глузують? Навіть додому юрішив іти.

А Миколка каже:

То нічого, у мене теж є. Дивись.

І він зсунув шапку на потилицю. На його лобі красувалася здоровенна гуля. Куди Юрковій гулі до неї!

А тобі не болить? — тихо спитав Юрко.

От іще! — весело пхикнув Миколка, поправляючи шапку.

Юрко поторкав свою гулю, і йому здалося, що вона не така вже й велика, навіть боліти стала менше.

Він нахилився, зав'язав міцніше шнурок на черевику і знову ступив на лід...

Чомусь і дівчатка принишкли, перестали сміятися з нього. І хоч у цей день Юрко ще один раз падав, вони навіть похвалили його.

Чому Юрко ображався на дівчаток? Хто його заспокоїв? Знайди відповідь серед поданих букв.

БИРОАМИКОЛКАУЗД

ТИ – ВЕСЕЛИЙ. ТИ – ВЕСЕЛА

Марія Пономаренко

ЯК М'ЯЧ СТАВ ВЕСЕЛИЙ

М'яч був новий-новісінський. І дивний предивний. Геть не такий, як інші м'ячі. Ніби зроблений з різnobарвних яскравих латочок. Катруся аж сплеснула в долоні, коли побачила його. І відразу ж вибігла у двір.

— Гуп-гуп-гуп! — весело стрибає м'яч на доріжці. Настрій у нього пречудовий. А тут що так ясно світить сонечко, так завзято цвірінкають горобці, так ніжно пахнуть квіти.

«Як тут гарно! — подумав м'ячик. — І Катруся з рук мене не випускає, отак і проскачу все життя!»

Проте даремно радів м'ячик! Уже через годину він лежав під парканом, а Катруся на вулиці разом з подругою Настусею стрибали на скакалках. Строкатому м'ячеві стало дуже сумно.

«Я ж так старався! — лежав і думав. — То чого ж Катруся залишила мене отут? Тепер я ні кому не потрібний. Ні кому...». М'яч відчував, що стас не таким гарним, не таким барвистим, не таким привабливим.

— Як ні кому? — підскочило до м'яча маленьке пухнасте кошеня Нявчик. — Може, пограймося разом?

— От добре! — стрепенувся м'яч. — Бери мене лапками і підкидай угору.

Кошеня спробувало підкинути м'яча, проте не змогло.

— От бачиш... Ти ще маленьке. Треба підрости.

— Зачекай! — вигукнуло кошеня. — Я по-кличу маму!

Проте і мама Мурка нічим зарадити не змогла. Тільки виштовхала носиком м'яча з під паркану. Тепер він лежав на сухому подвір'ї і грівся на сонечку. І незчувся, як задрімав.

Снився м'ячу зелений лужок, веселі сонечка кульбабок і дитячі рученята, які підкидали його

ВИСОКО-ВИСОКО в синє небо. Аж дух перехоплювало від радості!

Невідомо, скільки б отак продрімав на подвір'ї м'яч. Коли б...

Коли б навпроти не зупинилась біла хмарка на якій сидів маленький дощик Веселик лієчкою в руках.

— Який гарний м'ячик! — прошепотів дощик. — Зараз я його розбуджу, і він стрибне до мене на хмаринку.

Дощик нахилив лієчку, і веселі краплі застрибали по подвір'ю. За хвилину м'яч був мокрий-мокрісінський.

— Стрибай до мене! — нахилився вниз дощик.

— Не можу, — прошепотів м'ячик. — Я став таким важким.

Веселик із жалем глянув на м'яча і подався далі.

— Сонечко, любе сонечко, висуши мене! — попрохав м'яч.

Через деякий час, чистий і гарний, лежав м'ячик на тому самому місці. Дрімати не міг, хоч так хотілося ще раз побачити отой сон.

— Гавчику, пограйся, будь ласка, зі мною! — попросив руденького песика.

— У мене післяобідній сон, — відповів той поважно. — Уночі я маю стерегти дім!

— Тітонько Коконю, — звернувся до квочки, — підкиньте мене!

Не пристало мені... — привітно відповіла квочка. — Хіба що пограйся з курчатами.

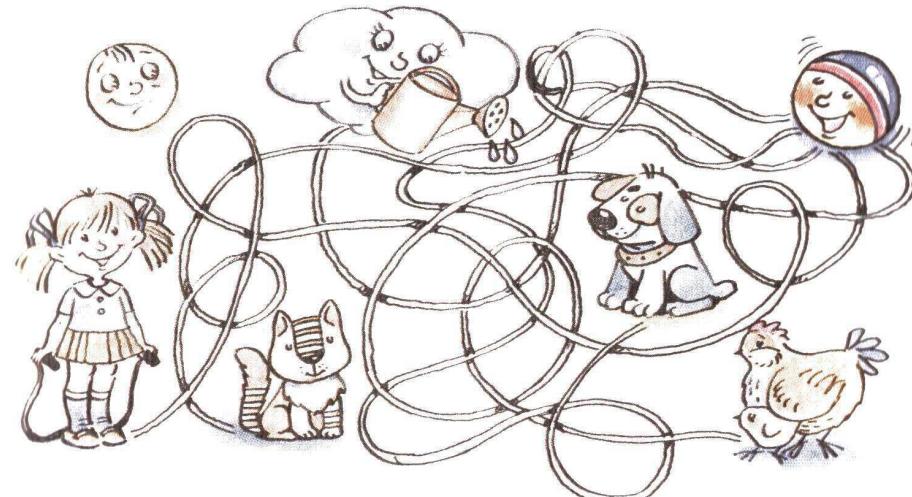
Ті відразу ж обступили м'яча, смішні потішні, ніби кульбабки з м'ячевого сну. Лягенько штрикали м'яча гострими дзьобиками, проте той лежав на місці.

Вони ще малі, — вибачливо пояснила Коконя. — Не ображайся на них, м'ячику.

Я розумію... — м'яч продовжував лежати на подвір'ї, проте щораз ставав сумнішим.

І тут на подвір'я влетіла Катруся. Щічки рознашілі від скакання. Така весела! Побачила м'яча і зупинилася.

— М'ячику, мій бідолашний! Зараз пострибнеш! — вхопила м'яча і — гуп-гуп-гуп! Гуп-гуп-гун! — на все подвір'я.

Весело прислухалося з ґанку до отого гуаня кошеня Нявчик. Відкрив одне око у будинку песик Гавчик. Побачив Катруся з м'ячиком і знову заснув. Квочка Коконя всілася під тином, а малі курчатка танцювали по її спині.

Квочка заплющила очі і подумала: «Як добре все-таки, коли всім весело...».

?

Як змінювався настрій м'ячика?

Павло Глазовий

СОЛОДКА ХАТКА

Якось бігло ведмежатко та й натрапило на хатку. Стоїть вона на льоду, уся в цукрі і меду. Дах примерзлий, не прибитий, весь морозивом покритий. Двері зроблені з млинців, стіни – з білих буханців.

– Ось де жити буду я!

Ось де хатка моя! – ведмежатко сказало, потім дах облизало, поковтalo буханці і поїло всі млинці...

Тепер плаче сидить:

– Де ж я, де ж я буду жити?

?

Чи уявив ти собі цю картину? А яку хатку побудував би ти? Пофантазуй і розкажи.

Надія Кир'ян

НІСЕНІТНИЦЯ

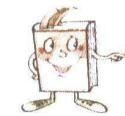
Три ведмеді вухаті
шшли сіно копати,
картоплю косити,
шнірубувать жито.
Три індики пихаті
илишились при хаті,
щоб підлогу зварити
і борщі перемити.
Три зайці волохаті
при дорозі горбатій
поливали будинки
і будували ялинки.

Три ведмеді вухаті,
три зайці волохаті
повернулись до хати,
де індики пихаті.
Разом їли підлогу,
замітали дорогу,
постеліли цибулю
і в гніздах поснули.

?

Уяви собі описані події.
Як би ти виправив цей вірш?

Гортаючи далі мої сторінки, ти зустрінешся з казками, цікавими оповіданнями та веселими віршами про пори року, дізнаєшся про їх прикмети та кольори.

ЗОЛОТА ОСІНЬ

Ліна Костенко

ЗОЛОТА ОСІНЬ

Сю ніч зорі чомусь колючі,
як налякані їжачки.

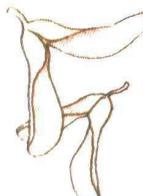
Сю ніч сойка кричала з кручі.

Сю ніч ворон сказав: «Апчхи!»

Сю ніч квітка питала квітку:

— Що ж це робиться, поясни?

Тільки вчора було ще влітку,
а сьогодні вже восени!

НА ГОРОДІ

Огірки-пузанки
поховались під листки.

А жовтаві дині
швидно в огудинні,
и гарбуз, а гарбуз
прямо в землю загруз.

Всі відпочивають,
всі лежать-дрімають.

Тільки соняшник не спить –
на одній нозі стойть.

І, розкривши жовтий рот,
стереже він наш город.

? Відгадай загадки, знайди малюнки до них.

ЗАГАДКИ

Леонід Глібов

Проти сонця, де видненько,
там свинки лежать гарненько.
А як тільки осінь прийде –
зараз баба з хатки вийде
і свинки оті розбудить,
штурхне в боки, хвіст одкрутить,
та й ще діда погукає,
nehай бабі помагає. (*пелодрJ*)

Лідія Повх

Батько – хваластун,
мама – лопатка,
діти – круглятка. (ходо)

Хлопець Мартин
похилився через тин.
А дівчинка Гапка:
– Яка в тебе гарна шапка!
Ще й жовта китиця
проти сонця світиться.
Як прилетять горобці,
буде тобі, як вівці
від сірого вовка. –
Що це за примовка? (чутнівно.)

Лідія Повх

ЗАГАДКА ПРО ТІТКУ

Ген із поля до села
в кухню тіточка прийшла.
На підлозі сіла: хрусь!
– Я сама не роздягнусь!
Стали тітку роздягати
і зняли хустинок п'ять.
Фартухи, кожух, каптан...
Аж залишився... качан.
Як же зветься тітка тлуста¹?
Здогадалися? ... (чутнівно.)

¹ Глустий – гладкий, ограйдний.

ЖАБКА

Журилась під осінь
малесенька жабка:
Уже потемніла
у соняха шапка.

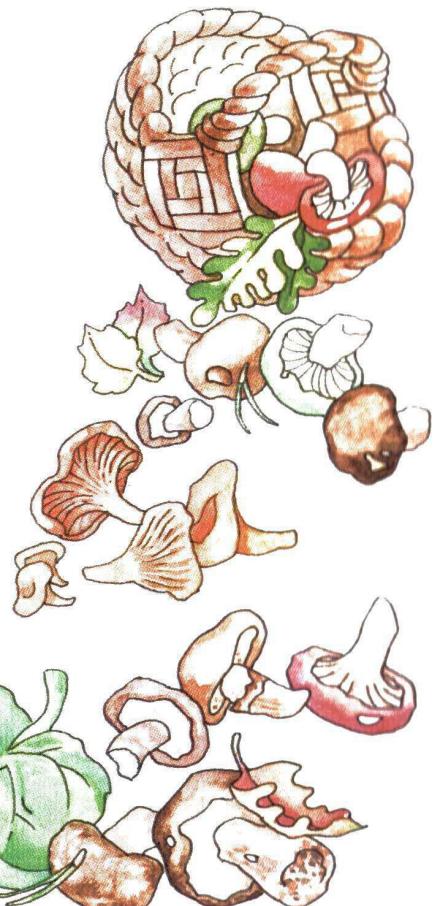

І жовтими стали
листочки у клена,
а я іще й досі
зелена-зелена.

Тамара Коломієць

Я ХОДИВ СЬОГОДНІ В ЛІС

Я ходив сьогодні в ліс,
і грибів для вас приніс.
Новий кошик із верхом,
ще й накритий лопухом.
Су ньому сироїжка,
і опеньок-тонконіжка,
і лисичка невеличка,
і товстий боровичок,
і засмаглий маслючок.
Лоце ось хто такий?
Мухоморище старий!
Ти чого заліз сюди?
Геть із кошика іди!

ХТО ВОНИ?

У лісі сімейка
зібралась маленька.
Стоять під пеньочком
з матусею дочки,
а там, біля татка –
тоненькі хлоп'ятка.

Марія Познанська

ГОРОБИНА

Хто в хустині червоненькій
став у лісі між дубів?
Може, дівчинка маленька
пазбирать прийшла грибів?
Ні, не дівчинка там стала.
Горобина вироста.
Її хустину гаптувала
щедра осінь золота.

? Як осінь вдягла горобину? Що вона їй пода-
рувала? А як осінь прикрашає інші дерева?
Склади казку «Як осінь дерева одягає».

Валентина Ланцетті

ПЕРШИЙ СНІГ

Тихо,
начебто у сні,
перший сніг
у вишні
закружляв
і зашептав:
– Як давно я не літав!..

Степан Жупанин

ВІХОЛА

На білих конях віхола
в мое село заїхала.
Село дзвенить копитами,
снігами-оксамитами.
Летить вона алеями, –
село цвіте лілеями.
І світиться домівками
з веселими щедрівками.

Микола Сингаївський

БІЛІ ЧЕРЕВИЧКИ У ЗИМИ

Вкрив дерева білими крильми
морозець колючий, мов шипшина.
Білі черевички у зими,
біла-біла в неї кожушина.
Білі сани, білогриві коні.
Білі рукавички пухові.
Білі щоки, а вуста червоні,
мов розквітлі маки польові.

? Які фарби використав тут художник?

Галина Демченко

Прийшла баба зима,
та прийшла не сама –
привела із собою
дідуся з бородою
довгою, пухнастою,
білою, сріблястою.
Дідуся Морозом звати,
з ним малі Морозенята
по сніжку гуляють,
діток забавляють.

Василь Струтинський

ЧОМУ РИПИТЬ СНІЖОК

Казка

Л їй справді, чому рипить сніжок? Не знаєте?
То я вам розповім.

Якось ішов лісом Дід Мороз. Нечутно, по
м'якому, наче вата, сніжку. Стомився. Присів
на пеньок, а мішок з гостинцями поруч поклав.
Довгу бороду гребінцем розчесав. Дивиться,
ліж під ялинкою зайчик сидить і плаче. Дідусе
жаль стало зайчика. Підійшов до нього та й
питає: «Чому це ти, вуханчику, плачеш?» А той,
схлипуючи, відповідає: «Заблукав, додому
пія-а-ак не втраплю!»

Здивувався дідусь: отакої, заєць – і раптом
зблукав у лісі. Як же те могло статися? Все ще
схлипуючи, куцохвostий розповів старому
свою пригоду.

Уранці він гуляв з братиками та сестричками
на галявині, їм було весело так добре стрибати
з розгону в снігові кучугури, що й незчулися,
як мисливець підійшов. Пролунав постріл.
Зайчата кинулися тікати. Найдалі в лісову
гущавину забіг той зайчик, якого оце й зустрів
Дід Мороз...

Добрий дідусь заспокоїв малюка, і вони
разом швидко знайшли стежину до заячої хати.

ЗИМА

А там уже зібралися його братики її сестрички. Всі живі та здорові. Мама з татом уже ходили шукати свого найменшенького.

Шукали, шукали та вже й зневірилися, що він живий. От радощів було, коли побачили свого синочка та ще й з Дідом Морозом!

Дідусь привітав усю зайчу родину з Новим роком, гостинці роздав: кожному по великих соковитій морквині. А на останку, погладжуючи довгу бороду, сказав: «Я зроблю також сніжок рипітиме. Щоб ви, зайці, чули, коли хтось буде до вас підкрадатися».

Як сказав, так і сталося: відтоді сніжок і рипить, тобто попереджає зайців та інших беззахисних звірів про небезпеку. Ось так: рип-рип, хтось іде, пильний!

Зима. Лісова гаявинна вкрита білим рухчастим снігом. Зараз на ній тихо й пусто, не є що влітку. Здається, взимку на гаявинці ніхто не живе. Але це тільки так здається. Біля куща з-під снігу стирчить старий, трухлявий пень. Це не просто пень, а справжній терем-теремок. Немало в ньому затишних зимових квартир для різних лісових мешканців.

Під корою сховались від холоду дрібні комашки, поряд влаштувався зимувати стомлений жук-дровосік. А у норі між корінням, згорнувшись тугим кільцем, вмостилася метка ящірка. Усі залізли в старий пень, кожен яйняв у ньому крихітну спаленьку та й заснув у ній на довгу зиму.

...На самому краю гаявинки, у канаві, під опалим листям, під снігом, ніби під товстою ковдрою, сплять жаби. Сплять і не знають, що тут неподалечку, під купою хмизу, згорнувшись клубком, заснув їх найлютіший ворог — їжак.

Тихо й пусто взимку на лісовій гаявині. Тільки зрідка пролетить над нею зграйка щиглів чи синиць або дятел, всівши на дерево, почне видьобувати з кори смачну поживу.

А іноді вискочить на галявинку білий пухнастий заєць. Вискочить, стане стовпчиком, послухає, чи все спокійно навколо, подивиться й далі у ліс побіжить.

Марійка Підгірянка

СВЯТИЙ МИКОЛАЙ

Святий Миколаю,
прийди до нас з раю,
принеси нам дари
кожному до пари.
Цукерки смачненькі,
булочки пухкенькі,
книжечок багато
читати у свято.

ЧОМУ ЗИМОЮ ЯЛИНКА ЗЕЛЕНА

Англійська народна казка

Це було давно-давно. Надходила зима. Дні ставали холодними. Всі пташечки полетіли у теплі краї. Тільки одна мала зламане крильце, стрибала лісом і тихо плакала.

«Може, якесь дерево великого, темного лісу прийме мене до себе на зиму? — подумала пташечка. — Ану запитаю».

Пішла вона до берези.

— Прекрасна берізко, чи можна мені пожити в твоєму гіллі до весни? — спитала вона.

— Таке питаєш, — відповіла берізка. — Я мушу пильнувати своїх листочків узимку. Не маю часу на чужих пташок.

І бідна пташечка пострибала далі. Прийшла вона до великого дуба й питає:

— Великий дубе, чи можна мені пожити в твоєму гіллі до весни?

А дуб сказав:

— Диви яка! Ще б, може, тобі закортіло моїх жолудів? Ні! Для тебе тут місця немає.

І пташечка пострибала далі. Прийшла вона до верби й питає:

— Вербо-красуне, чи можна мені пожити в твоєму гіллі до весни?

Але верба затріпотіла листям і сказала:

— Хитра! Я не базікаю з незнайомими! Йди геть!

І бідна пташечка пострибала далі. Виходячи на край лісу, вона думала про холодний вітер у полі.

Побачила її ялинка і питає:

— Куди йдеш пташечко?

— Не знаю, — відповіла пташечка. — У мене болить крильце. Мушу тут зимувати, а дерева не хочу членити до себе.

— Ходи сюди, — сказала ялинка, — в мене тобі буде тепло.

— А можна аж до весни? — спитала пташечка.

— Так, — відповіла ялинка, простягнувши до неї свої довгі гілки.

Сосна побачила пташечку і сказала:

— А я берегти тебе від зимових вітрів, бо я більша за ялинку.

Побачив пташечку ялівець і сказав:

— А я годуватиму тебе цілу зиму своїми ягідками.

Інші дерева дивувалися. Берізка сказала:

— Я не приймаю чужих пташечок.

— Я не хочу витрачати своїх жолудів, — сказав дуб.

— Я з незнайомими не балакаю, — додала верба.

Тієї ночі навідався до лісу Північний Вітер. Він так холодно дмухав на листя, що воно все попадало додолу. Підступився Північний Вітер до ялинки, сосни та ялівцю, щоб їх роздягти.

— А цих дерев не чіпай, — сказав йому батько Мороз. — Вони дали притулок маленькій пташечці. Нехай стоять цілу зиму зелені.

І Північний Вітер оминув ті дерева. Відтоді ялинка, сосна та ялівець рік у рік вкриті зеленими голочками.

?

Назви дійових осіб казки. Які почуття вони викликають у тебе?

Чи справедливою була порада батька Мороза? Обґрунтуй свою думку.
Добери слова, щоб описати ялинку.

Віталій Біанкі

КНИЖКА ЗИМИ

У книжці зими кожний лісовий мешканець пише по-своєму, залишає свій знак.

Звірі найчастіше за все лапами пишуть. На чистому білому снігу всі сліди видно.

Люди вчаться розбирати ці сліди очима.

А ось читати звірі вміють носом. Собака понюхав слід і прочитав: «Тут був вовк» або «Тут щойно промчав заєць». Такий у звірів дуже грамотний ніс — нізащо не помилиться.

ОЙ, НЕ ЖАРТИ...

Ой, не жарти, не сміх –
уночі випав сніг.
Вийшов рано в двір Гусак,
міряв сніг і так, і сяк.
І поважно мовив він:
— Випав сніг до колін.

Качка сніgom побрела:

— Ках! Тут буде до крила!
Як поміряв Горобець
по двору з кінця в кінець,
із підстрибом — гоп та гоп!
Каже:
— Сніг — по самий дзьоб!

? Продовж цю розповідь. Які ще птахи чи
звірята могли б міряти сніг?

УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ПІСНЯ

На печі індик
озувається,
до нього інничка
озивається:
— Індиче-інде,
ходім деінде,
бо тут зимонька —
мерзнуть крилонька.

ЗАЙЧИКОВІ ВУХА

Сіє, віє, завива
снігом завірюха,
а у зайчика, хоч плач,
дуже змерзли вуха.
Він і валянки узув,
і вдягнув кожуха,
а з-під шапки, ну хоч плач,
виглядають вуха.
— І чого ти зажуривсь? —
цокотять синички.
— Ти б собі вдягнув на вуха
теплі рукавички!

? Спробуй намалювати цього зайчика. Що б ти
йому порадив?

Дмитро Павличко

ЗАЄЦЬ

Заєць має двоє вух:
як одним він рухає,
другим слухає вітрець,
що за полем дмухає.
Одним вухом чує спів
миші під копищею,
другим чує, як іде
дядечко з рушницею.

Григорій Коваль

Так пасеться він собі
врунами зеленими.
Так працює цілий день
вухами-антенами.
А коли настане ніч,
спатоньки вкладається —
одне вухо стеле він,
другим накривається.

Оксана Сенатович

ВЕСЕЛИЙ СНІГ

Падав сніг, падав сніг —
для усіх, усіх, усіх,
і дорослих, і малих,
і веселих, і сумних.
Всім, хто гордо носа ніс,
він тихцем сідав на ніс.
А розяві, як на сміх,
залетів до рота сніг.
Вереді за комір вліз
і довів його до сліз.
А веселі грали в сніжки —
сніг сідав їм на усмішки
і сміявся з усіма:
— Ой зима, зима, зима!

? Чому вірш має таку назву?

НА ГІРЦІ

Сніг, сніжок —
не намилується!
На деревах угорі
позлітались і красуються
красногруді снігурі.
Вітер сніжками жбурляється,
а на гірці — гамір, сміх.
Ув очах переливається
синій іній, білий сніг.
Скільки радості!
Поїхали!
Хтось гукає: «Дожени!»
І летять санки крізь віхолу,
дзвонянять срібні ковзани.

? Який настрій створює цей вірш?

Олег Буцень

ОЖЕЛЕДЬ

Спочатку було тепло, а потім підмерзло.
Дороги стали близкучими і слизькими. Бабуся
сказала:

— Почалася ожеледь.

Я все-таки вийшов на вулицю. Дивлюсь, по
дорозі біжить хлопчик. Він біг, біг і — бух! —
простягнувся на льоду.

Вітер зірвав з нього шапку, і вона покотилася по дорозі. Я стояв біля воріт і голосно сміявся.

Хлопчик встав, сердито подивився на мене і кинувся наздоганяти свою шапку.

Я побіг за ним. Мені цікаво було дізнатися - дожене він її чи ні. Раптом я посковзнувся і усього розмаху упав на лід.

Я дуже забив спину. І, знаєте, мені чомусь зовсім не було смішно. Нітрішечки.

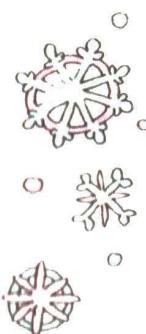
Василь Моруга

НІЧКА-НОВОРІЧКА

Гарна нічка-новорічка!
Найчудовіша взимі!
Новорічка-чарівничка...
Поміркуйте-но самі:
на ялинках ця чаклунка
скрізь запалює зірки
і найкращі подарунки
нам кладе під подушки.

О дванадцятій годині
похітнеться стрілка – скік!
І ми всі за мить єдину
підросли на цілий рік.

? Як називає автор ніч?
А як би ти назвав її?

Ліна Костенко

ЗАЯЧИЙ КАРНАВАЛ

Вітре, вітре, ти не вий!
У звіряток рік Новий.
Зорі світять на ялинці.
Дід Мороз приніс гостинці.
Прометем собі доріжки.
Потанцюємо хоч трішки!
Маски зробим з будяків...
Налякаємо вовків.

? Як звірятата збиралися святкувати Новий рік?

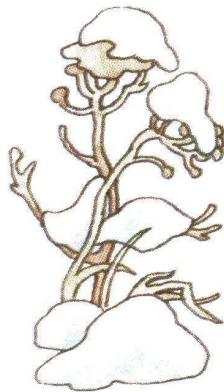

? Хто поспішав на новорічний карнавал?

Катерина Перелісна

МОРОЗ

Причепився Морозенко
та й щипає помаленьку:
ручки, ніжки вже щемлять,
щічки з холоду горять.
Та ще носик чих та чих!
Бо замерз він більше всіх.
Відчепися ж ти, Морозе,
бо течуть вже в мене слози.

? Скажи, який Мороз у вірші. Що ти відчував,
коли читав вірш?

ВЕСНА-КРАСНА

Тарас Шевченко

ВСТАЛА ВЕСНА

Встала весна, чорну землю
сонну розбудила,
уквітчала її рястом,
барвінком укрила.

І на полі жайворонок,
соловейко в гай
землю, убрану весною,
вранці зустрічають.

Олена Пчілка

ВЕСНЯНІ КВІТИ

Весна-чарівниця,
неначе цариця
наказ свій послала,
щоб краса вставала.
І проліски, і травка,
й зелена муравка,
і кульбаба рясна,
й фіалочка ясна –
всі квіти весняні,
веселі, кохані,
з-під листя виходять,
голівки підводять
од сну зимового
до сонця ясного!
Ті квіти дрібненькі,
мов дітки маленькі,
розвіглись у гаю,
я їх позбираю
в пучечок докупки –
для мами-голубки.

Леся Українка

УЖЕ ВЕСНЯНЕ СОНЦЕ ПРИПІКАЄ...

Уже весняне сонце припікає,
вже й сон-трава перецвітати стала.

От-от зозулька маслечко сколотить,

в червоні черевички убереться
і людям одмірятиме літа.

Вже з вирію поприлітали гості.

Он жовтими пушишками вже плавають,
на чистім плесі каченята дикі.

? Уяви, що ці вірші зібрали в одну книжечку. Як би
ти її назвав? Що б намалював на обкладинці?

Юрій Старostenко

ВЕДМЕЖАТА

У всіх пташок і звірят у травні клопоту
доволі. Тільки малим ведмежатам жарти на
думці. Той на дерево лізе. Цей забрався матері
на голову і знай скubaє за кошлаті вуха. От
мама зараз скине його лапою!..

Але мати-ведмедиця навіть не сердиться.
Вона тільки очі мружить...

? Розкажи, як розважалися ведмежата. Чи
сердилася їхня мама? Чому?

Віктор Терен

ВЕСНЯНІ ЧОЛОВІЧКИ

В холодну березневу нічку,
коли ще сердиться зима,
весна маленьких чоловічків
до нас під ранок посила.

Вони приходять швидко-швидко,
і хоч ніхто не бачить їх –
бруньки розмотують на вишнях,
лопатками згрібають сніг.

Бува, натруть собі долоньки,
натомляться, а все одно
проб'ють на річці ополонки,
і скресне біле полотно.

Покрівля гріється на сонці,
внизу слідочки крапенят:
то знову в нас біля віконця
ті чоловічки тупотять.

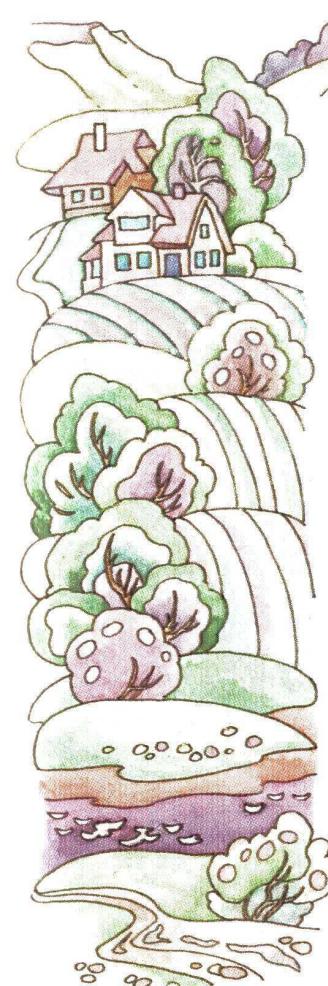
Чи уявив ти собі весняних чоловічків? Які ще
справи роблять вони? Пофантазуй і намалюй
їх.

РІЗНОКОЛЬОРОВЕ ЛІТЕЧКО

Степан Пушк

ЗОЛОТИЙ ЧОВНИК

Он летять журавлики –
літо йде!

Зачепили сонечко
золоте!

Сонце заховалося –
не знайти.

Виплив місяць човнику
золотим.

Я б у цьому човнику
плів та плив.

Тільки де ж він веслоньки
загубив?

Чи за гору впали десь,
за круту?

Ви скажіть, журавлики!
Чути – «Кру!»

Що б ти намалював до цього вірша?

Вадим Крищенко

ДИНІ

На городі дині,
на городі дивні,
в кожну з них налита
повна бочка літа.

? Який настрій створив у тебе вірш? Спробуй намалювати дині.

Ганна Чубач

ЛІТО

Заховало
тінь під віти,
відпустило
в небо вітер.
Одягло
віночок з колосся
і – присіло на покосах.
Гори хліба
дарувало
тим, що землю
засівали.
І котило
жовті дині
тим, хто в поле вийшов нині.

? Розкажи, яким ти уявляєш літо. Пофантазуй.

Ірина Прокопенко

КОНИК-МУЗИКАНТ

На березі маленької річки в густій траві жив собі коник. Добре жив, привільно. Всього відсталь мав: і хату, і їжу, і сонце над головою. Одного йому не вистачало: не вмів коник співати. А співати йому дуже хотілось. Усі навколо співають: і солов'ї в кущах, і жайворонки в небі, і навіть жаби в сусідньому болоті. Ну як можна жити на білому світі й не співати?

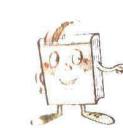
Вирішив коник повчитися у солов'я. Добрий початок – половина діла. Примостилися коник під кущем, де співав той, і почав тихесенько підтягувати.

Йому здалося, що гарно виходить, і він би співав ще, та раптом побачив, як ромашки від сміху пригнули голівки, а дзвіночки заливалися, закинувши голівки догори. Замовк коник.

– Де вже мені з солов'єм змагатися, повчусь ще в кого-небудь, – сам до себе каже. – Он зозуля за річкою заспівала. Спробую, як вона. Ал же це зовсім легко, всього дві ноти: ку-ку, ку-ку...

– Чого це ти, любий, так бухикаєш? За- студився, чи що? – запитала синя бабка, покружлявши над ним.

ТИ – ЧИТАЧ

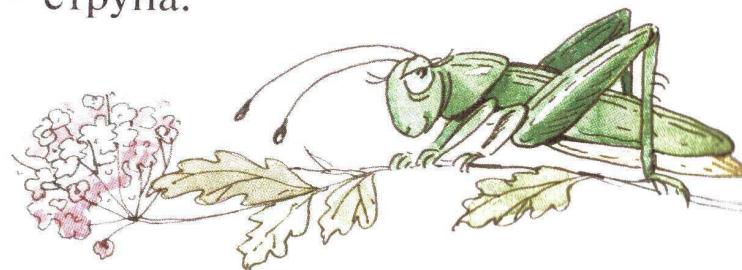

Нічого не відновів коник синій бабці, мершій застрибав до болота, звідки долинали звуки жаб'ячого концерту. Послухав, послухав та й почав наслідувати болотяних співух, стараючись з усіх сил та позираючи на очертянку — чи не сподобається хоч їй його спів.

Похитала головою очеретянка: ні, **но** подобається.

— Нічого в мене не виходить. Мабуть, я **вже** такий нездара, — гірко зітхнув коник.

І заклопотано потер крильце об крильце. І враз застrekотіла малесенька скрипка. Затремтіло, забриніло літнє повітря. Завмерли на березі квіти, заслухались, і навіть соловейко в кущах прислухався: який же це майстер **так** натхненно грає? А щасливий коник сюрчав **без** упину і радісно думав, що не там він шукав **свій** талант, не в голосі, а в крильцах заховано **його** музичний інструмент — маленьку скрипку: **на** лівому верхньому крильці — смичок, а **на** правому — струна.

? Про яких птахів ідеться в оповіданні?
Розкажи, де у коника скрипочка і смичок.

Я сподіваюсь, що така добра, розумна, смілива та кмітлива дитина, як ти, любить слухати, а тепер уже й читати книжки. Як стараний читач ти, певно, знаєш, як з ними поводитись і берегти їх.

Іванна Блажевич

ЧОМУ ПОСТАРІЛИ КНИЖКИ?

Мама Ірочці в книгарні книжечки купила гарні.
Ой, чого ж там в них немає?

Іра з втіхи аж співає.
День минув — і книги плачуть,
бо постарілись неначе.

Іра їх як оглядала,
часто в ротик палець клала.
Став папір такий брудний,
хоч бери його і мий.

? Чи можна мити папір? Чи плачуть твої книжки?
Як треба доглядати за книжками?

Я буду тобі дуже вдячна, якщо ти
дбатимеш про мене та доглядатимеш,
обережно гортатимеш мої сторінки.

Василь Сухомлинський

УСІ КНИЖЕЧКИ ГАРНІ...

Мама дала Настусі гроші і сказала:

— Піди до книгарні й купи собі дві книжечки. Там є гарні книжечки — про пташок і метеликів, про звірят і рибок...

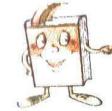

Пішла Настуся. А там книжок — ой, скільки ж там книжок! Стоїть Настуся перед полицею, в очах у неї сяє радість. Бо Настуся вже вміє читати. Дивиться вона на книжечки й читає: ця — про їжачка, ця — про котика. А ось ця — про горобчика, а ця — про ластівку. А он та — про ягнятко, а та — про сірого бичка.

Задумалась, занепокоїлась Настуся: «Що ж робити? Грошей у неї тільки на дві книжечки, а книжечок он скільки! Купиш про їжачка, про котика, а горобчик, ластівка і ягнятко? Хіба ж можна без них додому йти? Купиш про ягнятко й про ластівку, а їжачок і котик?»

Боляче стало Настусі... Так боляче, що аж заплакала дівчинка...

? Чи багато книжок у тебе вдома?
Розкажи про свою улюблена книжку.

Усі книжки, що є на світі, купити не можна. Тому користуйся бібліотекою, де зібрано багато книжок. Бібліотеки є в кожному місті, селі, школі. Користуватися бібліотекою може кожен, хто бажає читати книжки, бережно з ними поводиться, додержується правил, які існують у бібліотеці.

Прочитай подані нижче казки різних народів світу своїм батькам, бабусям, дідусям або маленьким сестричкам і братикам, щоб вони почули, як добре ти вже вмієш читати.

Самуїл Маршак

КАЗКА ПРО НЕРОЗУМНЕ МИШЕНЯ

Мишка ввечері співала:

— Спи, маленький! Замовчи!
Дам тобі шматочок сала,
недогарочок свічі.

Мишеня пищить спросонку:

— Ти співаєш дуже тонко,
ти, матусю, не співай,
краще няньку пошукай.

Вибігала мишка-мати,
стала качку в гости звати:

— Ви приходьте, тъютю качко,
мишенятко колихати.

Заспівала качка дзвінко:

— Кря-кря-кря! Засни, дитинко!

Після дощiku в саду

черв'яка тобі знайду.

Їй пищить маленька мишка:

— Одійди мерщій од ліжка.

Голосні твої пісні.

Не сподобались мені.

Вибігала мишка-мати,
стала жабу в гості звати:

— Ви приходьте, тьотю жабо,
мишенятко колихати.

— Ква-ква-ква! — співає жабка. —

Спи, мишатко — сіра лапка.

Дам тобі я комара.

Чуєш? Спатоньки пора.

Їй пищить маленька мишка:

— Одійди мерщій од ліжка,

бо нудні твої пісні.

Не сподобались мені.

Вибігала мишка-мати,

стала свинку в гості звати:

— Ви приходьте, тьотю свинко,
мишенятко колихати.

Заспівала хрипло свинка:

— Хро-хро-хро! Засни, дитинко!

Спи, дурненьке! Лю-лю-лю!

Я морквиночку куплю.

Їй пищить маленька мишка:

Одійди мерщій од ліжка!

Дуже хриплі ці пісні!

Не сподобались мені.

Вибігала мишка-мати,

стала коника гукати:

— Ви приходьте, дядю коник,
мишенятко колихати.

І-гі-гі, — співає кінь, —

яраз плакати покинь,

я для тебе, молодця,

дам свіженького сінця!

Та пищить маленька мишка:

— Одійди мерщій од ліжка,
бо страшні твої пісні!

Не сподобались мені.

Вибігала мишка-мати,

стала щуку в гості звати:

— Ви приходьте, тьотю щуко,
мишенятко колихати.

Заспівала тьотя щука,

та не чути ані звука.

Б'ється, б'ється так і сяк —
не співається ніяк.

Їй пицить маленька мишка:
— Одійди мерщій од ліжка!
Дуже тихі ці пісні.
Не сподобались мені.

Вибігала мишка-мати,
стала кицю в гості звати:
— Ви приходьте, тътю кицю,
мишенятко колихати.

Заспівала киця нишком:
— М'яу, м'яу. Ляжеш в ліжко.
Треба спати! Лю-лю-лю!
Я дитиноньку присплю.

А мишатко відповіло:
— Ти співаєш дуже мило.
От хороші ці пісні!
Заспівай-но ще мені!

Прибігає мати-мишка,
подивилася на ліжко:
мишена своє шукає,
а мишатка вже немає.

Лев Толстой

ЧЕРЕПАХА

Якось пішов я з Мільтоном на полювання.
На узлісі він почав шукати, витягнув хвоста,
нашорошив вуха і почав нюхати. Я наготовував

рунницю й пішов за ним. Гадав, що він шукає куріпку, фазана або зайця. Але Мільтон подався не до лісу, а в поле. Я йшов за ним і дивився вперед. Раптом я побачив те, що він шукав. Попереду бігла невелика черепаха завбільшки з шапку. Гола темно-сіра голова на довгій ший була витягнута, як макогін; черепаха широко перебирала голими лапами, а脊на її вся була вкрита панциром. Коли вона побачила собаку, то сковала ноги й голову і опустилася на траву, так що видно було тільки сам панцир. Мільтон схопив її і почав гризти, та не міг прокусити її, тому що в черепахи на череві був такий самий панцир, як і на спині. Тільки спереду, ззаду і з боків є отвори, куди вона просуває голову, ноги й хвіст.

Я відібрали черепаху в Мільтона і роздивився, як вона туди ховається. Коли тримаєш її в руках і дивишся під панцир, то тільки всередині, як у льоху, видно щось чорне й живе. Я поклав черепаху на траву й пішов далі, але

Мільтон не хотів її покинути, а піс у зубах мною. Рантом Мільтон завинув і пустив Черепаха у нього в роті випустила лапу дряпнула йому рот.

Він так розсердився на неї за це, що почав гавкати й знову схопив і поніс за мною. Я знову наказав покинути, але Мільтон не слухав мене. Тоді я відібрав у нього черепаху і поклав. Але він не полішив її. Він став поквапливо лапами біля неї рити яму. І коли вирив яму, то лапами звалив черепаху в яму і закопав.

Eno Payo

МИШКА, КІТ І ГАРБУЗ

Якось надвечір упіймав кіт мишку.

— Що зі мною буде? — забідкалася мишка.

— З'їм тебе! — сказав кіт.

— А що ти сьогодні їв на сніданок?

— Мишу.

— А на обід?

— Теж мишу, — муркнув кіт і примружив зелені очі. — А на вечерю будеш мені ти.

— Ой, як нерозважливо! — похитала головою мишка. — Ти безперервно їси однакову їжу. От і заподієш своєму здоров'ю шкоди. Тобі неодмінно треба покуштувати чогось іншого. Ну хоч би й гарбуза.

Кіт злякався за своє здоров'я і сказав:

— Гарбуз великий та несмачний. Як його їсти?

— Віднеси мене до гарбуза, — мовила мишка.

І я охоче покажу тобі, як це робиться.

Кіт узяв мишку за шкіру і поніс.

— Ти тільки не думай, що я відпущу тебе, — мовив він суворо. — Після гарбуза все одно візьмусь за тебе.

— Будь ласка, — посміхнулася мишка.

І вона почала показувати котові, як їдять гарбуз. Її гостренькі зуби запрацювали швидко-швидко, і кіт незчувся, як мишка прогризла лірку й шаснула в гарбуз.

— Ов-ва! — здивувався кіт. — Гарбуз проковтнув мишку! Добре, що я не став його їсти. А то він би ковтнув і мене.

І кіт боязко відійшов геть.

Джанні Родарі

ПАЛАЦ ІЗ МОРОЗИВА

Одного разу в Болоньї на центральній площа побудували палац із морозива. Діти прибігли на площе з усіх кінців міста. Усім кортіло хоч лизнути його. Дах цього палацу був із збитих вершків, дим у комині з цукрової пудри, а сам комин з варення. Все інше було з морозива: двері, і стіни, і меблі.

Одне маля вчепилося за стіл і злизало всі чотири ніжки, так що стіл з тарілками (а тарілки були з найкращого шоколадного морозива) повалився просто на нього. Один поліцай помітив, що вікно палацу почало

тануті. Шибки були з полуничного морозива і, танучи, спливали рожевими струмками.

— Біжіть сюди! — гукав поліцай. — Швидше лижіть!

І всі кинулись лизати ще швидше. Шкода, коли такі ласощі пропадають!

— Дайте мені крісло! — благала якась бабуся, що не могла проштовхнутись крізь юрбу. — Оте крісло дуже зручне для кволих бабусь. Будь ласка, подайте мені його, оте з бильцями!

Один пожежник зглянувся над старенькою та й виніс її крісло з морозива з кремом і горішками, й раденька бабуся почала смоктати його бильця. Ой, який же то був веселий день! До того ж лікарі зробили так, що ні в кого не болів живіт. Ще й тепер, коли діти просять другу порцію морозива, батьки кажуть, вітхаючи:

— Ти, мабуть, з'їв би цілий палац з морозива — той, що в Болоньї стояв.

Джанні Родарі

ШОКОЛАДНА ДОРОГА

Одного разу троє братів з Барлетти подалися в мандри. Йшли вони, йшли та й натрапили на гладесеньку коричневу дорогу.

— Що воно таке? — запитав перший.

— Це не дерево, — сказав другий.

— Це не вугілля, — сказав третій.

Щоб дізнатись, з чого та дорога, всі троє стали навколошки й лизнули її. Аж виявилося, що то шоколад! Дорога була з шоколаду! Почали вони його їсти. Настав вечір, а брати все їдять та їдять шоколадну дорогу, аж поки залишився тільки маленький клаптик. Не стало ні шоколаду, ні дороги.

Що ж його робити? На щастя, стрівся їм селянин, що вертався на возі з поля.

— Я одвезу вас додому, — мовив він.

І привіз їх у Барлетту, аж під самісіньку їхню хату. Злізли брати, дивляться, а візувесь із печива. Недовго думаючи, взялися вони до

воза, і за хвилину не лишилось ані коліс, ані голобель.

Нікому в Барлетті ще зроду так не щастило, як тим братам, і навряд чи коли пощастиТЬ.

Брати Грімм

МУДРИЙ ГАНС

Питає мати Ганса:

— Ти куди це зібрався йти, Гансе?

— До Гретель, мамо, — каже Ганс.

— Хай тобі щастить, Гансе.

— ПощастиТЬ. Бувайте, мамо.

— Бувай, Гансе.

Приходить Ганс до Гретель.

— Добрій день, Гретель.

— Добрій день, Гансе. Що ти гарне приніс?

— Нічого не приніс, ти мені щось дай.

Дала йому Гретель голку.

— Бувай, Гретель, — каже Ганс.

— Бувай, Гансе.

Ганс узяв голку, побачив на шляху воза з сіном, уткнув голку в сіно й пішов за возом додому.

— Добрій вечір, мамо.

— Добрій вечір, Гансе. Де ти був?

— У Гретель був.

— Шо ти їй приніс?

— Нічого не приніс, вона мені сама щось дала.

— Що ж вона тобі дала?

— Голку дала.

— А де ж ти її дів, Гансе?

— У сіно вткнув.

— Погано зробив, Гансе, треба було вткнути її в рукав.

— Нічого, іншим разом краще зроблю.

— Ти куди, Гансе?

— До Гретель, мамо.

— Хай тобі щастить, Гансе.

— Пощастиль. Бувайте, мамо.

— Бувай, Гансе.

Приходить Ганс до Гретель.

— Добрий день, Гретель.

— Добрий день, Гансе. Що ти гарне приніс?

— Нічого не приніс, ти мені щось дай.

Дала йому Гретель ножа.

— Бувай, Гретель.

— Бувай, Гансе.

Узяв Ганс ножа, вткнув його в рукав і пішов додому.

— Добрий вечір, мамо.

— Добрий вечір, Гансе. Де ти був?

— У Гретель був.

— Що ти їй приніс?

— Нічого не приніс, вона мені сама щось дала.

— Що ж вона тобі дала?

— Ножа дала.

— А де ж ти його дів, Гансе?

— У рукав уткнув.

— Погано зробив, Гансе, треба було сховати в кишеню.

— Нічого, іншим разом краще зроблю.

— Ти куди, Гансе?

— До Гретель, мамо.

— Хай тобі щастить, Гансе.

— Пощастиль. Бувайте, мамо.

— Бувай, Гансе.

Приходить Ганс до Гретель.

— Добрий день, Гретель.

— Добрий день, Гансе. Що ти приніс?

— Нічого не приніс, ти мені щось дай.

Дала йому Гретель козеня.

— Бувай, Гретель.

— Бувай, Гансе.

Узяв Ганс козеня, зв'язав йому ноги і сховав його в кишеню.

Поки дійшов додому, козеня й задушилося.

— Добрий вечір, мамо.

— Добрий вечір, Гансе. Де ти був?

— У Гретель був.

— Що ти їй приніс?

— Нічого не приніс, вона мені сама щось дала.

— Що ж вона тобі дала?

— Козеня дала.

— А де ж ти його дів, Гансе?

— Сховав у кишеню.

— Погано зробив, Гансе, треба було прив'язати козеня на мотузку й повести додому.

— Нічого, іншим разом краще зроблю.

— Ти куди, Гансе?

— До Гретель, мамо.

— Хай тобі щастить, Гансе.

— Пощастиль. Бувайте, мамо.

— Бувай, Гансе.

Приходить Ганс до Гретель.

— Добрий день, Гретель.

— Добрий день, Гансе. Що ти гарне приніс?

— Нічого не приніс, ти мені щось дай.

Дала йому Гретель шмат сала.

— Бувай, Гретель.

— Бувай, Гансе.

Узяв Ганс сало, прив'язав його на мотузку й потяг за собою. Збіглися собаки та й об'їли сало. Прийшов Ганс додому, в руці мотузка, а на мотузці нічого немає.

— Добрий вечір, мамо.

— Добрий вечір, Гансе. Де ти був?

— У Гретель був.

— Що ти їй приніс?

— Нічого не приніс, вона мені сама щось дала.

— Що ж вона тобі дала?

— Шмат сала дала.

— А де ж ти його дів, Гансе?
— Прив'язав на мотузку, повів додому, а його собаки вхопили.

— Погано зробив, Гансе, треба було вкинути сало в торбу, закинути на плечі та й понести додому.

— Нічого, іншим разом краще зроблю.
— Ти куди, Гансе?
— До Гретель, мамо.
— Хай тобі щастить, Гансе.
— Пощастиль. Бувайте, мамо.
— Бувай, Гансе.

Приходить Ганс до Гретель.

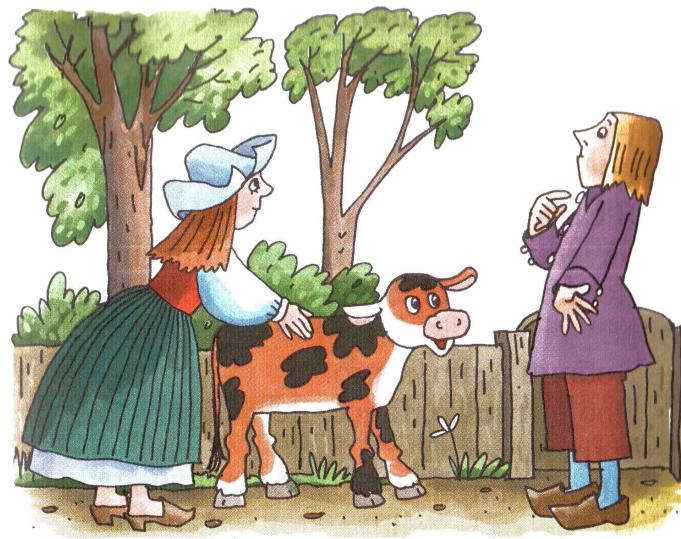
— Добрый день, Гретель.
— Добрый день, Гансе. Що ти гарне приніс?
— Нічого не приніс, ти мені щось дай.

Дала йому Гретель теля.

— Бувай, Гретель.
— Бувай, Гансе.

Узяв Ганс теля, вкинув його в торбу, закинув на плечі, а теля йому всю спину потовкло.

— Добрый вечір, мамо.
— Добрый вечір, Гансе. Де ти був?
— У Гретель був.
— Що ти їй приніс?
— Нічого не приніс, вона мені сама щось дала.

— Що ж вона тобі дала?
— Теля дала.
— А де ж ти його дів, Гансе?
— Вкинув у торбу, закинув на плечі, а воно мені спину потовкло.
— Погано зробив, Гансе, треба було привести теля на налигачі і прив'язати біля ясел.
— Нічого, іншим разом краще зроблю.
— Ти куди, Гансе?
— До Гретель, мамо.
— Хай тобі щастить, Гансе.
— Пощастиль. Бувайте, мамо.
— Бувай, Гансе.

Приходить Ганс до Гретель.

— Добрий день, Гретель.

— Добрий день, Гансе. Що ти гарне приніс?

— Нічого не приніс, ти мені щось дай.

А Гретель і каже йому:

— Я сама піду з тобою.

Ганс налигав Гретель, привів її додому і міцно прив'язав біля ясел. Тоді пішов до матері.

— Добрий вечір, мамо.

— Добрий вечір, Гансе. Де ти був?

— У Гретель був.

— Що ти їй приніс?

— Нічого не приніс.

— А що Гретель дала тобі?

— Нічого не дала, сама пішла зі мною.

— Де ж ти її лишив?

— Привів на налигачі, прив'язав біля ясел і кинув їй трави.

— Погано зробив, Гансе, треба було пригорнути її і сказати ласкаве слово.

— Нічого, зараз краще зроблю.

Пішов Ганс до стайні, взяв лопату й заходився пригорнати Гретель землею. Гретель розгнівалась, відірвалася від ясел і втекла додому.

Шарль Перро

ЧАРІВНИЦІ

Жила колись удова з двома дочками.

Старша дуже була схожа на матір обличчям і вдачею, що їх легко можна було перепутати. Обидві вони були дуже лихі й гоноровиті на вдачу, тож ніхто не хотів не тільки що ходити до них у гості, а навіть зустрічатися з ними на вулиці.

А от менша дочка, дуже схожа своїм добрим серцем на померлого батька, була також і найвродливішою в світі дівчиною.

Звичайно, мати без тями любила старшу дочку, бо кожен любить до себе подібних: за нею вона доглядала, як за справжньою

принцесою. А меншу дочку мати не любила, примушувала їсти на кухні й працювати без відпочинку.

Ця бідолашна дівчина, крім інших справ повинна була ще двічі на день ходити з величезним глечиком по воду далеко від дому.

І от якось, саме коли вона набирала воду джерела, до неї підійшла стара бідна жінка і попросила напитися.

— Будь ласка, тітонько, — відповіла красуня. Вона старанно виполоскала глечик, набрала води там, де вона була чистіша, і дала бабусі напитися, та ще й підтримувала глечик, аби зручніше було пити.

— Ви така чарівна і гарна, така навдивовижує добра й уважна, що я неодмінно маю подарувати вам що-небудь.

А треба сказати, що то була чарівниця, яка обернулась на бідну селянку, аби довідатись, чи є справді ця дівчина така чемна.

— Ось що я вам подарую, — вела далі чарівниця. — З цієї хвилини після кожного вимовленого слова з ваших уст випадатиме квітка або самоцвіт.

Сказавши це, бабуся зникла, а дівчина взяла глечик, набрала води й рушила назад до господи.

Коли красуня прийшла додому, мати почала лаяти, що вона так довго не поверталася з водою.

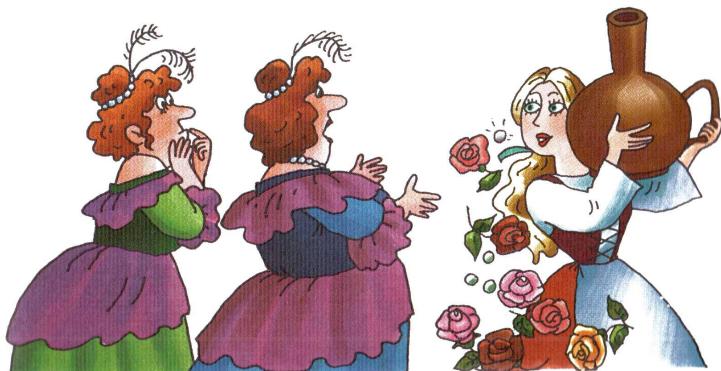
— Пробачте, матінко, що я забарилася, — відповіла дівчина, і за цими словами з її уст випали дві троянди, дві перлинини і два великі діаманти.

— О диво! Диво! — вигукнула вражена мати. В ній з рота випадають перли та діаманти... Що з тобою сталося, дочки?

Це вперше вона назвала її дочкию.

Бідолашна дівчина щиро сердно розповіла про все, що з нею сталося, і діаманти так і сипалися з її уст.

— Он воно що! — мовила мати. — У такому разі неодмінно треба послати туди й мою старшу дочку. Дивись, Фаншон, що випадає з рота твоєї сестри, коли вона говорить! Ти,

мабуть, теж дуже хотіла б володіти таким приємним даром. А для цього треба лише піти до струмка по воду, і коли бідна жінка попросить пiti, ввічливо піднести їй глечик.

— Не діждеться, — відповіла грубіянка, — щоб я оце ще й по воду для вас ходила!

— А я примушу тебе пiti, — повторила мати, — і ти зробиш негайно!

Грубіянка набурмосилась, але все-таки пішла по воду, взявши з собою найкращу срібну вазу, яка тільки знайшлася в господарстві.

Тільки-но вона наблизилась до джерела, як лісу вийшла багато вбрана вродлива жінка попросила в неї напитися.

Це була та сама чарівниця, що підходила до її сестри, але вона цього разу обернулася на принцесу, щоб переконатись, чи справді дівчина така нечемна.

— Ніби я для того прийшла, — відповіла гоноровита грубіянка, — щоб вас поїти! Може, ви гадаєте, що я срібну вазу навмисне принесла, аби дати напитися такій пані? Ну, та гаразд, пийте вже, коли вам так хочеться.

— Ви дуже нечемні, — відповіла їй чарівниця, зовсім не розсердившись. — Ну що ж, ви також одержите від мене подарунок: віднині при

кожному слові з вашого рота виповзатиме гадюка або вискакуватиме жаба.

І з цими словами чарівниця подалась назад до лісу, а грубіянка спокійно пішла додому.

Побачивши старшу дочку, мати нетерпляче закричала:

— Ну, дочки, як твої справи?

— Еге ж, матінко, чи то вас обходить? — відповіла грубіянка, і в ній з рота випали три гадюки і три жаби.

— Що я бачу! — з жахом вигукнула мати. Це все витівки твоєї сестри. Вона винна, вона її відплатить мені за твоє нещастя!

І мати кинулась бити меншу дочку.

Бідолашна дівчина втекла з дому і сховалась у лісі.

Молодий принц, який повертається саме в цю пору з полювання, зустрів її і, вражений красою дівчини, спитав, що вона робить тут сама і чому так гірко плаче.

— Ах, добродію, моя мати вигнала мене з дому! — відповіла красуня.

Принц побачив, що при цих словах з її уст випали чотири чи п'ять перлин і стільки ж діамантів, страшенно здивувався і попрохав розповісти, звідки в ній такий дар. І вона все ж відповіла.

Юнак одразу ж закохався в красуню, яка володіла таким незвичайним даром, привіз її у палац до свого батька і того ж вечора одружився.

А її сестру так усі зненавиділи, що навіть власна мати мусила вигнати її з дому, і грубіянка, не знайшовши ні в кого притулку, загинула в лісі.

Елка Майнардус

ГОПІК І ФЕРДА

Кролик Гопик дружить із цуценятам Фердою. І хоча Ферда ще маленький, Гопик любить з ним гратися. Але часом Ферда починає пустувати, бешкетувати, і Гопику це не подобається.

Ось і сьогодні, коли Гопик саме хрумкав салат, рантом примчав Ферда.

— Гопику, йдем я тобі щось покажу! Ти де? — і голосно загавкав.

Гопик заховався від цуценятка в дуплі, він терпіти не може, коли йому заважають обідати. Рантом щеня побачило нірку і, ясна річ, встремило туди свого носа.

— Іди геть! — розілився хом'ячок. — Це мосжитло. І не подумай тут рити землю!

Наляканій Ферда швиденько подався назад. І відразу ж помітив кролика.

— Гопику, я тебе бачу! Ну, постривай! — прогавкав він.

— Спробуй упіймати мене! — крикнув Гопик.

Обидва з усіх ніг кинулися через пасовисько. Вівці здивовано мекали, коли цуціня

кроликом проскакували в них під черевом.
Коза навіть розгнівалася.

— Що це ви тут розгасалися? — накинулася вона на бешкетників. — Забирайтесь геть, бо поколю вас рогами!

Гопик і Ферда налякалися і помчали до ставу.

— Швидше сюди! — скомандувала качечнятам качка-мама, і ті відразу ж підплівили до неї.

Гопик одним махом перестрибнув на протилежний берег. Ферда, недовго роздумуючи, кинувся за ним. Весь мокрий вибрався він на берег, — але де ж це Гопик? Озирається на всі боки — кролика не видно ніде.

Ферда кинувся до кролятника, де довговухі, пухнасті кролики гризли моркву і капусту.

— Гопик тут? — запитало щеня.

— Ні, вже втік! — відповів чорно-білий кролик, продовжуючи хрумкотіти соковитою капустою.

— Гопику, де ти? — загавкав Ферда.

У відповідь — ні гу-гу.

Тим часом кролик пробрався в квітник і заховався біля теплиці.

Ферда учув слід товариша і хутко кинувся за ним навздогін.

— Тепер не втечеш! — загавкав він.

Але від Гопика і сліду не лишилося. Мабуть, він заховався в своїй норі.

— Гопику, виходь! Невже ти не хочеш зі мною дружити? — заскавулів Ферда.

— Спочатку спробуй упіймати мене! У моїй норі багато виходів, — вигукнув кролик.

Ферда образився, і Гопику стало шкода товариша.

— Не пхинькай. Я трохи відпочину, і ми продовжимо гру.

ЯК З'ЯВИЛИСЯ ПЕРШІ МЕТЕЛИКИ

Філіппінська народна казка

На березі однієї затоки ріс колись величезний сад. Таких дивовижних і духмяних квітів не було більше ніде на землі.

Господиня дивовижного саду була доброю та сердечною, тож її сад був відкритий для всіх. Одна лише умова була у хазяйки: квіти для гостей вона зірве сама. Мешканці довколишніх сіл поважали стареньку і завжди приносили їй гостинці, а вона, в свою чергу, наділяла усіх квітами.

Інколи люди приходили в сад вечерами, аби помилуватися запашними квітками, і, бувало,

152

їм зустрічалася чарівної краси незнайомка. Виенацька з'являючись, наступної миті вона пібі танула в повітрі. Чи не чаклунка?

— Напевно, це господиня саду, — якось сказав один селянин. — Просто перед нами її хочеться бути старенькою, а в себе в саду вона набуває свого справжнього вигляду.

Та одного разу в селі з'явилися чужинці. Це було молоде подружжя. Всі звернули на них увагу, такі вродливі були чоловік із жінкою, у таку розкішну одіж вони були вбрани. А молодята геть не зважали на селян, вважаючи, що ті не варті їхньої уваги.

Та ось вони підійшли до розкішного саду доброї бабусі. Яке розмаїття квітів! Яка симфонія запахів!

Заусміхалися молоді люди та й гайда рвати квіти. Рвуть і рвуть, спинитися не можуть.

— Досить уже! Не чіпайте квітів! — по прохала бабуся, побачивши оберемки квітів у чужаків.

А ті не зважають — рвуть далі. Розсердилася старенька, витягла з кишені тоненьку бамбукову паличку і легенько торкнулася незнайомців.

І сталося диво. Пихаті молодята почали на очах зменшуватися.

153

— Відтепер вам бути метеликами! — показала бабуся-чарівниця. — Найбільше у ~~світі~~ ви цінуєте гарний одяг. Ось вам гарні яскраві крильця. Вам подобаються квіти? Що ж, тепер ви будете пурхати між ними, та ніколи ~~не~~ зможете їх зірвати.

Так чарівниця покарала молодят **38** неввічливість і чванливість.

Не забувай про мене влітку. До зустрічі в новому навчальному році!

ЗМІСТ

Дуже я потрібна всім... Грицько Бойко	3
---	---

ХТО ТИ?

Крокодилів урок. За індійською казкою.	
Володимир Коломієць	4
Бачити – не бачить... Леонід Глібов	6
Я з Києва... Анатолій Камінчук	8
Маленькому козакові. Іван Малкович	8
Ти – хлопчик. Ти – дівчинка	
Косички. Анатолій Костецький	9
Чи світяться вуха. Микола Стеценко	9
Скоромовка. Ігор Січовик	11
Ти – першокласник. Ти – першокласниця	
Миколка-першокласник. Надія Кир'ян	12
Киця-першокласниця. Григорій Коваль	13
Наймиліше слово. Тамара Коломієць	15
Ти – синочок. Ти – донечко	
Весело. Анатолій Костецький	18
Весела дівчинка. Василь Марсюк	18
Про Андрійка і чашку. Казка. Юрій Ярмиш	19
Татусь – це не борода, а очі.	
Василь Сухомлинський	23
Помічниці. Василь Шаройко	24
Щире побажання. Василь Шаройко	25
Дуже люблю. Катерина Перелісна	25
Гарне слово. Катерина Перелісна	26

Ти – онучок. Ти – онучка

Борщик. Олесь Лупій	27
Чому? Олесь Лупій	27
Вчуся у бабусі. Варвара Гродська	28
Перестелимо постіль дідусеві. Василь Сухомлинський	29
А хто ж вам казку розповідає, бабусю?	
Василь Сухомлинський	30

Ти – братик. Ти – сестричка

Чому треба спати. Григорій Усач	31
Старший брат. Борис Вовк	32
Вчить сестриця букваря. Михайло Стельмах	33
Сварка. Марія Пригара	34
Народився братик. Василь Сухомлинський	35

Ти – друг. Ти – подруга

Як зайчик Кося знайшов собі друга. Григорій Усач	36
Тигр утік із зоопарку. Казка. Василь Марсюк	44
Друзяки. Платон Воронько	46
Рябко. Полтавська казка. Олена Пчілка	47

ЯКИЙ ТИ? ЯКА ТИ?

Ти – добрий. Ти – добра

Дідусьок Забудько. Казка. Всеволод Нестайко ..	48
Про собак, що гралися. Костянтин Ушинський ..	51

Ти – хоробрий. Ти – хоробра

Дмитриків страх. Василь Слапчук	53
Про дівчинку, яка всього боялась. Наталя Забіла	57

Вовчена. Олександр Олесь	57
Молодець проти овець. Анатолій Григорук	59
Іш по стежці їжачок... Вадим Крищенко	60
Хвастунець. Грицько Бойко	61

Ти – розумний. Ти – розумна

Сильніше за силу. Литовська народна казка	62
Дві білки і лисиця. Українська народна казка	63
Руда, руда руданиця... Тамара Коломієць	64
Я ж – інкубаторський! Іван Сенченко	64
Лисичка і Рак. Іван Франко	67
Нерозумний збирач мудрості. Ірина Токмакова ..	68

Ти – спухняний. Ти – спущений

Історія про мамину казку. Ганс Фаллада	70
Шкоденятко. Тетяна Лисенко	76
Вранці зайчик хвалькуватий... Ігор Січовик	77

Ти – осній. Ти – чесна

Іде зайчик у трамваї... Ігор Січовик	78
Довгі вуха... Тамара Коломієць	78
Яблуко. Михайло Слабошицький	79
Ведмежа хвороба. Іван Світличний	80

Ти – самостійний. Ти – самостійче

Сама в хаті. Андрій М'ястківський	82
Нема нікого вдома. Анатолій Костецький	82
Що сталося? Тетяна Лисенко	84
Г'юля. Олег Буцень	86

Ти – веселий. Ти – весела

Як м'яч став веселий. Марія Пономаренко	88
---	----

Нісенітниця. Надія Кир'ян	92
	93

ТИ ПІЗНАЄШ СВІТ

Золота осінь

Золота осінь. Ліна Костенко	94
На городі. Грицько Бойко	95
Загадки	95
Загадка про тітку. Лідія Повх	95
Жабка. Лідія Повх	96
Я ходив сьогодні в ліс. Тамара Коломієць	97
Хто вони? Леонід Куліш-Зіньків	97
Горобина. Марія Познанська	98

Зима-білосніжка

Перший сніг. Валентина Ланцетті	99
Віхола. Степан Жупанин	99
Білі черевички у зими. Микола Сингаївський	100
Прийшла баба зима... Галина Демченко	100
Чому рипить сніжок. Казка. Василь Стругинський	101
Зима. Георгій Скребицький	103
Святий Миколай. Марійка Підгріянка	104
Чому зимою ялинка зелена. Англійська народна казка	104
Книжка зими. Віталій Біанкі	107
Ой, не жарти... Лідія Повх	108
Українська народна пісня	108
Зайчикові вуха. Валентина Каменчук	109
Заєць. Дмитро Павличко	109
Веселий сніг. Оксана Сенатович	110

На приці. Іригори Коваль	111
Ожеледі. Олег Буцень	111
Пічка-новорічка. Василь Моруга	112
Заячий карнавал. Ліна Костенко	113
Мороз. Катерина Перелісна	114

Весна	115
Встала весна. Тарас Шевченко	115
Весняні квіти. Олена Пчілка	116
Уже весняне сонце припікає... Леся Українка	116
Ведмежата. Юрій Старостенко	117
Весняні чоловічки. Віктор Терен	118

Веселі казки	119
Золотий човник. Степан Пушик	119
Дині. Вадим Крищенко	120
Літо. Ганна Чубач	120
Коник-музикант. Ірина Прокопенко	121

ТИ – ЧИТАЧ

Чому постаріли книжки. Іванна Блажевич	123
Усі книжечки гарні... Василь Сухомлинський	124
Казка про нерозумне мишленя. Самуїл Маршак	125
Черепаха. Лев Толстой	128
Мишка, кіт і гарбуз. Ено Рауд	130
Палац із морозива. Джанні Родарі	132
Шоколадна дорога. Джанні Родарі	133
Мудрий Ганс. Брати Грімм	135
Чарівниці. Шарль Перро	143
Гопик і Ферда. Елка Майнардус	148
Як з'явилися перші метелики. Філіппінська народна казка	152

Нащадальне видання

Науменко Віра Орестівна
Сухопара Ірина Геннадіївна

**ПЕРШІ КРОКИ
ЧИТАНКА**
Книжка для позакласного читання
в 1 класі

Відповідальна за випуск С. В. Хрустальова

Підп. до друку 23.01.2013. Формат 70x100/16.
Папір офсетний. Друк офсетний. Обл.-вид. арк. 8,04. Ум. друк. арк. 12,9.
Наклад 5000 прим. Зам. №0213032.
Вид. код Л0363У

Видавництво «Літера ЛТД».
03680, Київ, вул. Нестерова, 3, к. 508.
Телефон для довідок: **456-40-21**. E-mail: litera_l@i.com.ua
Свідоцтво про реєстрацію № 923 від 22.05.2002 р.

Віддруковано з готового оригінал-макету
в ДВ «Преса України».
03047, м. Київ, пр. Перемоги, 50.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 310 від 11.01.2001 р.

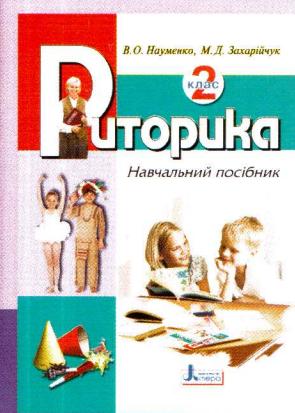
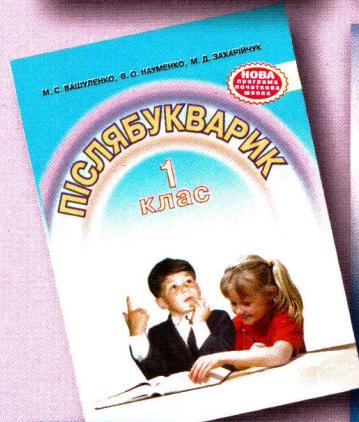
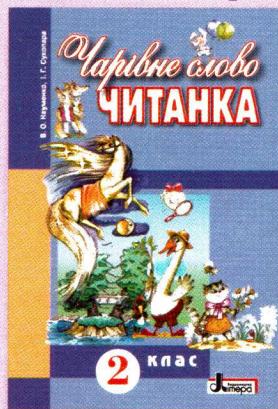
З питань реалізації звертатися за телефонами:

у Києві — (044) 456-40-21; 599-14-53; Харкові — (057) 712-91-44;
Білій Церкві — (04563) 3-38-90; Вінниці — (0432) 55-61-10, 27-70-08;
Дніпропетровську — (056) 785-01-74, 789-06-24; Донецьку — (062) 344-38-38;
Житомирі — (0412) 41-27-95, 44-81-82; Івано-Франківську — (0342) 72-41-54;
Кривому Розі — (056) 401-27-11; Луганську — (0642) 53-34-51;
Львові — (032) 244-14-36; Миколаєві — (0512) 67-01-38;
Одесі — (048) 737-46-54; Сімферополі — (0652) 54-21-38;
Тернополі — (0352) 49-58-36; Хмельницькому — (0382) 70-63-16;
Черкасах — (0472) 51-22-51, 36-72-14; Чернігові — (0462) 62-27-43.

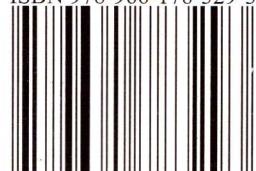
«Книга поштою»: 61045 Харків, а/с 3355.
Тел. (057) 7177455, (067) 5465373.
E-mail: pochta@ranok.com.ua
www.ranok.com.ua

Діропонце

Видавництво
Дітера

ISBN 978-966-178-329-3

9 789 661 783293 >